

**Dissertationem inauguralem De malo hypochondriaco / ... censurae expono
Johannes Christophorus Zopff.**

Contributors

Zopff, Johann Christoph, active 1676.
Wedel, Georg Wolfgang, 1645-1721.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jenae : Typis Krebsianis, [1676]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/padfu569>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Σὺν τῇ τῷ Θεῷ παλάμῃ!

8
CONSENSU ET AUTORITATE ILLUSTRIS AC
GRATIOSISSIMI IN FLORENTISSIMA AD SALAM
ACADEMIA COLLEGII MEDICI,

MODERANTE

VIRO NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, EXCELLEN-
TISSIMO ATQUE EXPERIENTISSIMO

DN. GEORGIO WOLFF-
GANGO WEDELIO,

MEDIC. DOCT. ET THEORET. PROFESS.
PUBL. UNDIQUAQUE CELEBERRIMO, MED. DUC.
SAXON. FELICISSIMO, SACR. R. I. ACAD. NATUR.

CURIOS. COLLEGA PRIMARIO,

HANC DISSERTATIONEM INAUGURALEM

De

MALO HYPO-
CHONDRIACO,
PRO LICENTIA

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES,
INSIGNIA AC PRIVILEGIA DOCTORALIA,

MORE MAJORUM SOLENNI AC LEGITIMO, CAPESSENDI

Publicæ Iatrofophorum censuræ expono

JOHANNES CHRISTOPHORUS *Sopff*/
GERANUS.

in acroateriō majori

ad d. Novembr. Ann. M D C LXXVI.

horis ante & pomeridianis.

TYPIS KREBSIANIS.

ON THE THEORY OF THE
GALILEAN SYSTEM OF
COSMOLOGY

BY
JAMES CLERK MAXWELL

ON GEORGIO WOLFF
GANGOVEDILLO

MEDIC DOCT. ET THEOR. PROFESS.
HAB. IN ACADEMIA MED. DIC.
SACRAE THEOLOG. ACADEM. NATUR.
HAB. IN ACADEMIA NATUR.
HAB. IN ACADEMIA NATUR.

MALLO HYPO

CHONDRIO

PRO DICENTIA
HAB. IN ACADEMIA NATUR.

JOHANNES CHRISTOPHORIUS
HAB. IN ACADEMIA NATUR.

IN ACADEMIA NATUR.
HAB. IN ACADEMIA NATUR.

IN ACADEMIA NATUR.
HAB. IN ACADEMIA NATUR.

CAPUT I.

§. 1.

Passionem hypochondriacam penitus intuendam cum animum induxerimus, opus ante omnia videtur, explicare terminos, quibus quædam quasi sunt velamenta seu involucra, quibus remotis res ipsæ melius conspiciuntur.

§. 2. Passio igitur hypochondriaca nomen sortitur à loco adfecto, à patientibus nimirum hypochondriis. *Hypochondria* verò, si Anatomicos consulamus, idem notant, ac *subcartilaginea*, quasi dicas *sub cartilaginibus posita*, & sunt partes illæ, quæ ὑπο τῶν χόνδρων εἰσι, h. e. quæ à mucronatâ cartilagine sub costis nothis ad Iliâ usq; protenduntur, teste *Gorrao in definit. Med.* Dividuntur *Hypochondria* (α) in dextrum & sinistrum; (β) *Hypochondriorum* adpellatione partes tam externæ, quàm internæ venire possunt. Sumuntur enim vel pro musculis illis, qui intus peritonæo involuti extrinsecus cute conteguntur, quos in adfectu nostro neutiquam laborare extra controversiam ponimus: vel sumuntur pro omnibus visceribus, quæ ab extremitatibus sterni costarum cartilaginibus interiori in parte sunt finitima, qualia sunt ventriculus cum annexis intestinis, mesenterium cum vasis suis lacteis & sanguiferis, hepar, splen, pancreas cum suo ductu, omentum &c. Atque in hoc secundo significato ὑποχόνδριον ab Epigastrio vix differre videtur. Nec tamen nomen ideò statim mutandum esse arbitror, quia alias quoque abdominis partes infestat adfectus noster, quin in reliquos quoque duos ventres suam sæpenuerò transmittit ferociam. Fomes enim & focus mali plerumque circa regionem jam designatam latitat, indeque reliquæ partes & regiones tantum per consensum participant. A potiori igitur semper fit denominatio.

§ 3. Quamvis etiam symptomata adfectum nostrum constituentia Antiquioribus plures, eosque propriis suis nominibus à se invicem disjunctos fuisse morbos ex *Hippocrate* pateat, qui *libr. 2. de morb.* per *νῆσιν ἀναπικλῶ* seu morbum siccatorium; per *νῆσιν ἐρυγματώδη* seu morbum ructuosum, & per *νῆσιν μέλαιναν* si-
ve morbum nigrum nihil indigitat aliud, quàm morbum hypochondriacum; Symptomata quippe omnia ab eo recensita exactè cum adfectus nostri phænomenis coincidunt; Hinc moderni Medici, videntes hosce tres distinctos Hippocratis morbos sæpè invicem complicari, nec loco adfecto multum inter se differre, magis consultum duxerunt, conjungere illos, & sub communi morbi hypochondriaci adpellatione comprehendere; Non desunt tamen, qui contendunt, adfectum hunc nostrum *Hippocrati* planè fuisse incognitum, quia nullibi aliquem sub mali hypochondriaci formalibus terminis proponat, lite tamen, uti arbitror, ad ipsam curationem parum conferente.

§ 4. Cur verò adfectionem hypochondriacam *Hippocrates* indigitare voluerit per *νῆσιν ἀναπικλῶ* multi adhuc disputant, & sunt, qui pro explicatione terminorum hanc addunt rationem; quod scil. in hoc adfectu lien potissimùm hujusque confinia sint in culpæ partem vocanda, sanguisque in vasis splenicis & epigastricis ubique scatens intemperie calidâ & siccâ sit imprægnatus, ideoque hic, utpote adustioni & nimix fermentationi subjectus, facilem his passionibus præbere ortum possit. Verùm opinionî huic minus favet inter alios *Higmobrus*, qui in *dissert. de affect. hypochond.* vindicias adfert lieni, omnemque hujus morbi causam in depravatam ventriculi constitutionem refert, atque exindè omnium hypochondriacos comitantium symptomatum rationes originaliter petendas esse ostendit. Cui iterum contrariatur *Schwalbius*, qui in *querel. ventr. pag. 260.* plurima quidem sub malo hypochondriaco perpeti scribit ventriculum; minimè tamen primum ipsius adfectus esse subjectum: quod tamen ex sequentibus facile erit componere.

§ 5. *Νῆσιν ἐρυγματώδης* seu morbus ructuosus dicitur ob flatuum copiam, partim in ventriculo, partim in intestinis ex viciosa fermentatione generatorum; qui à membranarum con-
tractu-

tracturis dein moventur, sonitusque ac murmura edunt, tandemque partim vel ἀνω vel κάτω eructantur, partim hypochondria distendunt, magnamque sæpius & ad motum quemvis laboriosam circa præcordia angustiam excitant & anxietatem.

§. 6. Νῆσος μέλαινα nomen sortitur ab excretionem potissimum per vomitum humorum ad nigrorem vergentium. Quoniam enim adsumta alimenta ob βραδυπέψιν ultra præstitutum tempus in ventriculō morantur, eorum particulæ salinæ in fluorem exaltatæ totam massam variè alterant & corrumpunt, & in saburram modò acidam & vitriolicā, modò falsuginosam & acrem pervertunt. Et quoniam ob πνέματώσεως defectum chymus haud in totum volatilifatur, atque ad intestina propellitur materiæ depravatæ pars, ventriculi parietibus altius impacta ponè relinquitur, variisque tandem ob salium vitriolicorum exaltationem tincta coloribus per vomitum excluditur.

§. 7. Germanis communi loquendi formulâ dicitur die Milzbeschwehrung. Verum quò jure patet ex Anatome, & paulò infra pluribus examinabitur. Nihilominus tamen, si quid præternaturaliter huic vel illi accidit, de quo causas genuinas & fiendi modos adsignare non statim suppetit; statim lienem infamat imperita plebs, atque in illum, tanquam in cujusvis adfectus anomali auctorem, omnem culpam rejicit. Consentiant Medici, qui aut falsâ opinione seducti, aut ut plebi magis placeant, similiter morbum lienis adpellitant, etiam quando ille insons penitus est. Hinc Emplastra splenetica adhibent, utpote de cicutâ, de Ammoniaco &c. queis sua quidem laus, quippe pro ratione adfectus egregia, non denegatur; attamen hoc in passu non rarò æque certa ac infallibilia sunt remedia, ac ipsa opinio certa ac fundata est, lienem esse fomitem ac focus ipsius mali.

§. 8. Ne vero solis nominum speculationibus indulgere videamur, cum juxta Galen. 1. M. M. cap. 7. ὅτι ἐκ τῶν ὀνομάτων τὸ καλῶς ἰάσασθαι τὰς νόσους, ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων ὁρῆς ὑπολήψεως dependeat, definitionem realem rectâ aggrediemur viâ. Est igitur Passio hypochondriaca dispositio præternaturalis variarum corporis partium, dependens tam à spirituum animalium & massæ sanguineæ dyscrasiis, quàm à viscerum coctioni inservientium anomaliis.

liis. Genus, quod formalem rationem constituit, est *dispositio præternaturalis*, ceu commune omnium morborum generi vocabulum, sicque sub eo non solum *δυοξγοσία*, seu temperamentum vitiatum intelligimus, sed & non excludimus inhibitum humorum motum ex obstructionibus, utpote in quibus potissimum doloris hypochondriaci situm esse momentum experimur: nec *magnitudinem auctam* ex sæpius contingenti viscerum intumescentiâ & scirrhotitate, malo graviori non rarò superinductâ, cum constet ex Anatomicorum observationibus, viscera aliquando tantæ duritiei esse in cadaveribus reperta, ut vix cultro cesserint; tantæ molis, ut ex relatione *Barthol. hist. 5. Cent. IV.* unicus v. g. lien 32. libras pependerit. Facile tamen obtusos hosce ac gravativos solum, à veris iisque magis acutis hypochondriacorum doloribus, quilibet poterit distinguere. Nec excluditur *solutio continui*, Græcis *δυσπασμα*, seu vellicatio ac tensio membranosarum partium, ac consequenter tristis sensatio, quippe quæ sæpissimè quoque conjungitur, ut hinc à dolore hypochondriorum v. g. quamplurimi etiam nomenclaturam arcessant.

§. 9. Jam de proprio & adequato morbi hujus complicatissimi SUBJECTO magna adhuc inter auctores medicos agitur lis. Videntes enim aliqui, plures sub hypochondriis contineri partes, nec tamen certam aliquam determinare valentes, *totam hypochondriorum confinia* in culpæ partem adsciverunt, *sanguinemque in vasis splenicis ac epigastricis* contentum pro primâ mali origine accusarunt. Alii *ventriculum*, ceu promum condum microcosmî omne hoc malum patrare asserunt, quibus ut causæ sociæ *intestina* junguntur, uti in specie dolores hypochondriacos in colo fundari testatur experientia. Plerique omnem culpam *lieni* tribuunt, quasi per *πρωτοπρίσιον* ipse, & principaliter, reliquæ partes per *συμπρίσιον* magis adficiantur, quorum antagonista & lienis patronus *Sylvius in disp. de liene §. 20. pag. 46.* contrarium statuit, & refert se in plurimorum cadaverum adfectibus melancholicis, etiam diuturnis & ad mortem usque laborantium perscrutatione lienem ferè semper sine labe observasse, & plerumque præ cæteris visceribus satis sanum, nunquam inflatum, nunquam obstructum aut induratum. Excell. quoq; *Dn. D. Ammann, Præceptor olim meus multis nominibus*

minibus venemendus, strenuè satis lienem à reatu vindicare conatur in Paranesi ad discipul. p. 90. ubi structuram & usum lienis ex mente accuratissimorum Anatomicorum satis eruditè proponit. Alii ad mesenterium sedem morbi referunt, fomitemque in obstructione vasorum, vel lacteorum, vel sanguiferorum quærunt. Hanc verò in mesenterio accusando Medicorum promptitudinem meritò cum Ballonio libr. I. consil. 43. reprobatur eruditissimus Conringius in diss. de malo hypochond. quasi verò in hac solùm parte omnium morborum sedes existat. Alii hepatis parenchyma accusant; alii ad pancreas confugiunt, tanquam ad commune asylum, quia duritie & obstructionibus glandularum ac vasorum, quæ plurima habent ambo, facilè tentari possint. An verò in hac vel illà peculiari parte malum semper & sine exceptione hæreat, meritò dubitandum; an insuper primaria mali causa huic vel illi solùm parti sit adscribenda, cuiuslibet ponderandum relinquo. Arbitror potius, præsupponendum esse aliquid, quod chylum prius debitâ crassi & πύκνωσιν destituat, quàm sanguis exindè paratus dyscrasiam istam seu diathesin coagulatoriam contrahat, sicque ad obstructiones generandas aptus fiat. Alii alias quasdam cavitates quasi extrinsecas, v. g. inter, ventriculum & diaphragma circa omentum, lienem & hepar sibi pro parte adfectû audacter effingunt, præcipuè cum medicamenta curiosè licet & sedulò usurpata evacuantia ac alterantia parum videantur mali sedem attingere; ut ita hîc quoque locum habeat illud πολὺ κλάωσον: quot capita, tot sensus. Benè igitur monet Higmohrus; Neminem mirari debere, si in curatione tam difficilis morbi diu hæserint Medici, cum de loco adfecto tam malè inter se conveniant.

§ 10. Nos, ut ex hoc labyrintho commodus pateat exitus, præsupponimus 1. omnia viscera infimi ventris duplici fini vacare, aut enim in chylo conficiendo aut de purando sanguine occupantur, quodvis in suo genere. 2. habere hæc ipsa inter se quandam κοινωσίαν seu communionem, cum in eundem quippe conspirent finem, & tradere sibi operas mutuas. 3. aliud subjectum esse statuendum per essentiam, aliud per consensum, aliud principale esse, aliud adæquatum, aliud focum, aliud, locum seu alibi causam, alibi symptoma radicari: Hinc adeò 4. asserimus, non unum solum in adfectu hypochondriaco viscus esse affectum, sed modò

magis

magis hoc, modò aliud magis, ob diversitatem effectuum, quàm hoc modo illo, modò alio modo, id enim & ratio suadet & experientia testatur, cum alterutro in societatis officio deficiente, fieri non possit, quin frustretur natura in intentione suâ. Si enim una semper in quovis individuo adfecta pars esset, sequeretur, omnes peræque laborantes eodem modo, iisdemque symptomatis urgeri: Jam verò tantam in hypochondriacis animadvertimus accidentium varietatem & alternationem, ut vix centesimus quisque similia cum altero patiatur. Annon igitur verè concludere licebit, partes quoque adfectas eâdem ratione alternare? §. Lie-nem cum *Dn. D. Præf.* nec semper, nec nunquam affici statuimus, sed conferre singula suum symbolum, ut hinc in graviore statu non unum solum malum, sed lerna malorum visenda sit, referenda tamen omnis ad alterutrum summum hoc jam dictum genus. Inprimis vero originale quasi & generationis subjectum, seu ubi prima stamina & primaria causæ morbificæ scaturigo, est VENTRICULUS, communis cæterarum partium famulus. Hinc enim, uti primus ac præcipuus corporis nostri coquus in statu naturali adsumpta ore alimenta nativo suo calore benè coquit ac digerit, & vi fermentationis solvit feliciter, eorum vincula destruit, & in massam uniformem, cremori ptisanæ similem redigit, ut ita ab inutilibus ac sæculentis partes alimentorum sanguini reparando utiles nunc facilius, nunc difficilius, prout sc. firmitus vel laxius sunt inter se junctæ mixtæque, possint secedere; & dein accedente blandâ in intestinis ex adfluxu bilis & succi pancreatici factâ effervescentiâ unitorum secretio & uniendorum concretio actu celebrari, & sic laudabilis, nullisque heterogeneis particulis imprægnatus chylus in vasa lactea possit propelli: Ita idem ventriculus in statu præternaturali, ubi scil. fermentatio in eodem promovenda debilitatur aut depravatur, sicque commixtæ naturaliter per salina sua vincula ciborum partes non ritè disjungi ab invicem, nec homogenea ab heterogeneis feliciter separari possunt, variorum morborum dolorumque est promus condus.

§. II. Hinc itaque gravissimi morbi ex abolitâ aut imminutâ hâc fermentatione ducunt originem. Certè alimenta afficienti licet temporis spatio in ventriculo retenta, cruda tamen aut minus

nus certè, quàm decebat, immutata vel sursum, vel deorsum iterum excernuntur sine omni spe nutrimenti vel roboris. Tacemus, quantum exoriat incommodi ex auctâ & diutinâ nimis alimenterum fermentatione, cùm quilibet facilè perspectum habeat, in mediocritate consistere omne bonum, in extremis malum. Dicendum potius erit, quid depravata fermentatio faciat ad adfectum nostrum hypochondriacum. Hæc ingesta ore alimenta ita in ventriculo immutat, ut neque continenti, neque contento corpori laudabile præbeat alimentum; sed noxium. Nec corrigi facilè potest in secundâ aut tertiâ primæ coctionis vitium; nam juxta *Helmontii* effatum, *tract. Humorist. pass. decept. non itur ad secundum aut tertium, nisi per absolutum primum.* Hinc debitâ coctione non observatâ partes chyli tenuiores & spirituosæ justo elabuntur citiùs, sanguinemque tenuiorem & calidiorem producant. Jam à caloris augmento præternaturali spiritus magis dissipantur, fibræque ideò laxiores & magis flaccidæ evadunt, adeò ut alimenta à ventriculi parietibus rixè comprimi, & quandatenus liceat fermentata feliciter expelli nequeant, sed juxta *Higmostrum* in acidam, viscosam & acerbam degenerent materiam. Hæc deinde in ventriculo residua partim pondere suo tonum ejus semper laxiorem efficit, sicque ad compressionem magis magisque ineptum; partim visciditate ac tenacitate suâ plicis ipsius ventriculi se insinuat, parietes aggravat, distentiones continuas, borborygmos ac murmura, flatus & ructus cum sputatione molestos ægris inducit, partim demum aciditate & acerbitate suâ ructus acidus & nidorosos, cardialgias alvique obstructions sæpè pertinacissimas progenerat.

§. 12. SUBJECTUM ADÆQUATUM totum designamus corpus. Ex hoc enim dicto foco variis locis affricatur labes, & varia hinc sive seorsim sive conjunctim viscera suos patiuntur manes, adeoque subjectum hinc symptomatis hujus vel illius evadunt, ad quod recipiendum ac patiendum majorem obtinent dispositionem, non obstante, quod successu temporis sæpè malum essenziale fiat.

CAPUT II.

§. I.

Quantum momenti adferat perfectiori rei cujusdam cognitioni causarum notio, jampridem divulgavit *Peripateticorum Coryphaeus, II. Phys. 3.* dicens: *Tunc demum scimus, quando rem per causam cognoscimus.* Et quàm necessaria in cognoscendis & curandis humani corporis adfectibus Medico sit causarum notitia, docuit divinus Senex in aureo ~~et~~ *Φύσιον* libro, ubi, *si quis, inquit, causas adfectionis probè cognoverit, facultatem habebit, offerendi ea, quæ corpori conferunt, ex eorum, quæ morbo contraria sunt, cognitione.* Ut itaque & nos adcuratiorem nostri adfectus adquirere nobis scientiam, ipsiusque essentiam intimius reddere queamus perspectam, primò omnium causarum evolutioni ut studeamus, opus est. Has melioris cognitionis gratiâ receptâ methodo in immediatas & mediatas, easque vel proximiores, vel remotiores dividimus. Inter immediatas referimus FLATUS, HUMORES & ANIMAM corpoream seu spiritus animales.

§. 2. Quoad VAPORES; Chylus ut in statu naturali pro alendo corpore blanda evolutione evaporare & spiritualescere solet, ita quando id non fit in primis quoque generantur flatus plurimorum symptomatum hypochondriacorum causæ. Acceptum id refertur juxta *Pergamenum* debilitati caloris respectivæ, vel sua natura, vel respectu objectorum considerati. In statu enim naturali omnia culinæ quoque hujus munia sub caloris imperio perficiuntur, qui omnibus præest, ordinat, perficit, unde vel nulli vel paucissimi, qui negotium facebant, generantur flatus. Simulac verò instrumenta coctionis calor & fermentatio non ritè habent, & *μόλιον* contrahat chymus, innumeri profurgunt & spirant halitus, flatus & peregrini vapores.

§. 3. Hinc materialem flatuum ortum non incommodè *Kergerus tractat. de ferment. III. cap. 4. pag. 223.* ex vitiosa fermentatione optimè derivat, prædominante scil. præternaturali acido in materia viscida. In naturali enim fermentatione humor acidus ex alimentis paratus, & in ventriculi plicis residuus, ingestorum coctionem & subactionem promovet, acida enim

quæ

quæ sale ad fluorem evecto sunt refinissima, cibos dissolvendos optimè juvant. Hinc acoris fermentalis actione partes combinatæ, quibus esculenta potissimum constant, in ventriculo confringuntur, & in particulas minutiores ac simplices resolvuntur. Nec dubitandum, ut in omni fermentationis actu illud videre licet; ita in hac quoque debito modo sese habente turgescere quidem massam, & æmulari quasdam quasi bullas, & flatus profurgere, at hi nec copia, nec alienâ vel malignâ putridâ qualitate præditi, sed sub caloris moderatione innoxie exploduntur. Non rarò tamen recedit à laudabili hoc statu fermentum, & acoris aut nimium, aut debito minus in se continet. Si igitur excedit sal acetosus terminos, ingesta quælibet facile coacescunt, dum partes acido-salinæ suppressis reliquis raptim exaltantur & in fluorem evehuntur. Et tunc longè copiosior flatuum oritur proventus, quos patientes vel cum acido, vel nitroso molesto sapore emittere solent à simplicissimorum etiam & *Ἀχύλων* aliàs ciborum comestione.

§. 4. His præcognitis facile patefcet, quâ ratione flatus generentur in ventriculo & hujus appendicibus intestinis; nimirum per fermentationis modum, ita ut pituita viscida sit causa materialis, vitiatum verò fermentum productiva seu efficiens, agendo scil. in pituitam, eandemque rarefaciendo in flatus. Non aliter, ac ex musto fermentante prodit gas copiosum flatulentum, quod antea in eo non observabatur, & quadantenus suppressum latitans per fermentationem demum excitatur. Et licet *Helmontius lib. 1. de flatib. 341.* putet, ventriculum naturaliter sese habentem & debitâ fermenti *ἐνεργείᾳ* instructum etiam *δύσπεπτα* alimenta in nullos flatus convertere; *Raphanus tamen rusticanus*, allium, cepæ & uvæ comestæ, aliud suadent, si vel à robustissimo stomacho emittantur flatu vel ructu. Et *Cl. Sylvius* apertè contrariatur *Helmontio*, dum *lib. I. Praxeos, cap. IX.* docet; adsumta flatulenta, utpote castaneas, fabas, pisa, rapas, raphanos plurimum facere ad productionem flatuum in quolibet stomacho. Quod autem à vitiatâ fermentatione producantur, exinde patet, quia post cibum maximè se exerunt, dum fermentatio & rarefactio alimentorum incipit. Et quamvis jejuno etiam stomacho, dudumque finitâ coctione ac fermentatione exitum machinando fluctuent, residui ta-

men illi sunt vel à retentione voluntaria, vel quia per noctem ipsius non datus liber exitus fuit. Hi vero flatus ob denegatum exitum coacervati cum impetu per spatium coli ruunt, borborismos & murmura non sine sensibili inflatione ac distensione, doloribus vagis, parumque sibi constantibus inducunt. Interdum adscendere percipiuntur, sicque uteri mentiuntur adscensum, sæpèque plures progenerant passiones, quas pro uteri suffocatione insciæ mulieres proclamant. Interdum dolores in dorso procreant, & calculi terriculamenta simulant, quatenus scilicet ob nimiam membranarum distensionem nervos irritant & in spasmos adigunt. Quæ tamen omnia in symptomatum historiâ fusiùs explicabuntur.

§. 5. Pergendum ad alteram causam immediatam, quam HUMORES constituunt. Humores, teste *Hippocrate*, omnium morborum generationem accelerare possunt, quatenus eorum aliquis aut minus fuerit, aut amplius, aut separatus in corpore, & invicem non ritè contemperatus. Veritatem hujus adsertionis evidentissimè ostendit adfectus noster, utpote qui à solâ heterogeneorû humorum depravatâ mixture primam ducit originem. Qui deinde suas adepti *δυναμεις*, *ἀρεότητας καὶ ἰσχῦς* variè in corpore tumultuantur, variosque inducunt dolores. Non vero solos excrementitios huc facere, sed alimentarios quoque quotidiana testatur experientia. Ambo enim à fermento, ventriculi plicis geniali & inquilino plus minus depravato, primùm variè alterati, & modò visceridi, modò acidi, vel acres facti, suam plerumque vitiatam qualitatem servant, nec in secundis coctionibus faciliè emendantur. Hinc fit, ut corpus pro vitiatâ diathesi nunc distendant, nunc contrahant, nunc vellicent, moxque pulsationes, obstructions aliaque symptomata producant. Etenim cibi, quamprimùm recipiuntur, non statim suo pondere in intestina feruntur, sed illos primò levi fibrarum contractione, quasi sacculo inclusos comprimit ventriculus & amplectitur, dein vi caloris & succi fermentitii illos dissolvit, infringit & ebullire facit, ut per salini eorundem vinculi dissolutionem facilius segregari, & in minimas resoluti partes naturali fibrarum motu in intestina propelli, postmodumque cum redundante ex Pancreatis glandulosa substantiâ succo acido, & adfluentibus lixivio-salinis particulis

culis ritè conjungi & effervesceere possint, uti jam supra monuimus.

§. 6. Sin verò vel ob defectum spiritum animalium, in statu naturali continuò adfluentium, vel ob esculenta potulentave nimia quantitate ingesta tonus ventriculi est laxatus, fibræque ipsius debilitatæ expulsiõni totius massæ non sufficiunt, contingit, ut remaneat aliquid in fundo ventriculi, & diuturniore morâ, tardioreque fermentatione acorem adquirat: quod ingesta postea omnia eâdem imbuit qualitate & acescere facit. Hæc longiori demum ob debilitatam fibrarum compressionem spatio per pylorum pedetntim expressa, servant suam acidam diathesin, parsque tenuior, fluidior ac spirituosior in minutula venarum mesaraicarum sese insinuat orificia, sanguinique sese immiscens, eidem aptitudinem quandam ad coagulandum infert aciditate suâ; quâ fit minus fluxilis, adeoque in vasis minoribus congelari habilis. Non secus, ac in lacte videmus, quando acescere incipit. Tunc enim simul ac igni admovetur & incalescit, aut si sibi etiâ relinquitur, facilè abit in coagulum: parili ratione si hoc in statu ejusmodi ad acescendum promptitudinem suspicamur quoq; in sanguine, vix à scopo aberrabimus. Et certè hypothesi huic nostræ lucem maximè fœneratur idem lac, si quovis liquore acido adfuso statim coagulatur, uti plures ejusmodi encheireses in coagulandis succis legimus apud *Beckium*, *Bohnium* aliosque. Quidni igitur idem accidere sanguini, quod lacti possit, si accedat ejusmodi acidum quidpiam, cum propter congeneres particulas maxima huic cum illò sit analogia? Certè ostendit possibilitatem experimentis complurimis ingeniosiss. *Willis in Pharm. rational. p. 145.* Sanguis verò seu chylus etiam propter diathesin ejusmodi acidam hoc modo coagulatus, æquali circulationi minus aptus redditur, & dum per minutulos venarum & arteriarum ductus movetur, sæpè aliquid circa valvularum præsertim, quæ venæ, ne sanguis relabatur, affatim sunt munitæ, ostiola ponè relinquitur. Quod deinde successu temporis circulationem sanguinis magis magisque impediendo stagnationes causatur, maximè dolorificas. Non aliter, ac in cisternis seu canalibus aquam vehentib⁹ quotidie videmus, quando illorum juncturis terrestre aut mucilaginosum quidpiam

subinde adhærescit, ductusque tandem ipsos successu temporis obstruit, & liberum aquæ per illos cursum intercipit.

§ 7. Alterum, quod loco chyli volatilis à vitioso fermento stomachico producitur, ex terrestribus & limosa materia, ex terrâ & sale fixo inprimis, maximè tamen acido constans: *Paracelsus* tartarus fecalis non incongruè nominatur, quòd scil. succo illo, qui in doliis vino repletis plerumque solet concreescere, aliquo modo sit similis. Hæc tenuiori ac puriori parte, pro succo nutritio in vasa lactea expressâ spoliata, tam firmiter non rarò intestinorum parietibus est impacta, ut vix ullis cedat purgantibus; tantâque sæpius coacervata est quantitate, ut totum colon eodem infarctum legatur apud Anatomicos. Notabile inprimis exemplum refert *Sennertus lib. III. Præceos*, & quidem de famigeratissimo *Lipfio*; hunc scil. à vitâ sedentariâ continuisque vigiliis tantam pastæ hujusmodi lentæ atque tenacis sibi coacervasse molem, ut totam intestinalem fistulam complevisse fuerit credita, dum in excretionem per alvum eandem continuitatem, eandemque figuram retinuerit, quam illa habere solet: adeò ut ipse, majoris mali timens sibi imaginatus fuerit *Lipfius*; se unicâ hæc sede omnia intestina simul effudisse. Hæc insuper sordes mucilaginosæ tam ferinæ plerumque sunt inquinatæ acrimoniâ, ut membranis intestinorum admodum hostiles evadant, easdemque dolore semper fixo & lancinante, atque, ut *Sylvii* vocabulo utar, perterebrante mirum in modum excrucient. Non rarò quoque mucosa hæc materia fecibus alvinis concopulatur, easdemque in motu excretionis retardat. Hinc illæ à diuturnâ retentione exsiccantur, magisque à flatibus in intestinis hinc inde fluctuantibus concentrantur & compinguntur, suâque ita humiditate, à calore nativo continuo depastâ destitutæ in cellulis coli subsistunt; eò usque pertinaces, ut neque motu intestinorum naturali, neque compressione à partibus vicinis, nec aperientibus, etiam satis fortibus vel tantillum moveri possint. Hinc fuere Medici, qui in desperatis istiusmodi obstructionibus mercurii crudi vel totam libram propinarunt patientibus, ut hujus pondere scybala protrudantur è sede, nimisq; compacta & indurata illius activitate ab invicem segregentur, & ad expulsionem fiant aptiora. Quam etiam *ἐπιτελείαν* plus una vice ex voto cefisse legimus.

§.8. Tertia demùm se sistit causa proxima & immediata, quam diximus esse ANIMAM CORPOREAM, seu SPIRITUS ANIMALES. Hæc anima corporea juxta *Willis. de An. Brut. cap. IV. Brutis perfectioribus & homini communis est, nihilque est aliud quam pars animæ sensitiva atque vitalis, toti corpori organico coextensa, & divisibilis. Et porro, teste eodem Willis. cit. loco cap. II. particulis ejusdem materiei, à qua corpus organicum in utero formatur, iis vero selectis, subtilissimis & maxime activis constat.* Quæ deindè etiam velut flos ex crassiori massa emergentes in cerebro & cerebello ex eadem materiâ, quâ corpus nutritur ac sustentatur, generantur; è sanguine nimirum supra & circumcirca posito velut per descensum destillantur, & exstillati ita ulteriorem adhuc in cerebro nanciscuntur perfectionem. Facile enim adstipulamur iterum hac in re *Willisio modò citato, qui cap. V. d. ferment. fatis ingeniosè hariolatur, spiritus animales in cerebro inspirari fermento quodam, quo adhuc magis volatilifentur, & pro obeundis motus & sensationis muneribus idonei reddantur.* Et huic opinioni suæ addit rationem; quod scilicet cerebri substantia sale volatili abundè referta sit, qui pro acuendis & subtilisandis spiritibus plurimæ virtutis existat. Spiritus itaque hoc modo quasi summè rectificati, ex cerebro postea per appendices medullares nerveas, quasi per rostra hic illic apposita in partes omnes inferiores dimanant, easdem vivificant, actuant & irradiant.

§.9. Sæpè tamen accidit, ut spiritus hi variè adficiantur, sicque variorum morborum dolorumque existant causæ. Etenim ener-
vatis illis vel absumentis aciditatum morbificarum in corpore ob-
servatur dominium, utpote quarum acrimoniam illi antea tem-
perabant. *vid. Exc. Bobnius in Exerc. Physiol. XV.* Quantum verò
faciat ad nostri doloris productionem nimia aciditas, vel ex præ-
cedentibus abunde clarum erit. Tale etiam quid si in ipsos spi-
ritus aut in corpora eosdem continentia irruat, fibrarumque po-
rulos & interstitia concopulatum subeat, quoniam improportio-
natum est, & adsimilari nequit, in corrugationem & convulsio-
nem propter molesti expulsionem irritat nervorum fibrillas, sen-
sionesque ita perquam molestas satisque diuturnas in variis cor-
poris partibus ciet. Ipsi etiam spiritus propter istiusmodi ner-
vorum

vorum corrugationes diltrahuntur ab invicem & in *alio* *flac* adi-
gunur. Quippe in motu ordinario præpediti ad plenitudinem
aggravativam & irritativam facilè adsurgunt, sicque in motum
rapidiorē incitati ebulliunt, vasa continentia distendunt, fibras
sensiles ab invicem divellunt, aut tamen irritant, sicque turbas-
cient varias, aliosque subinde ac alios dolorum inferunt paro-
xysmos. Quæ tamen omnia in symptomatum historiâ uberius ex-
pendentur, & ad lydium veritatis lapidem fusius examinabuntur.
Nunc ad causas procatarcticas seu remotiores & mediatas.

CAPUT III.

§. 1.

HAs duplices constituemus, vel NATURALES, vel NONNA-
TURALES. Inter NATURALES primo loco ponendum
est TEMPERAMENTUM, quatenus scilicet juxta *Mæb. in Instit.*
cap. VI. in sanguine arterioso & spiritibus tam animalibus quàm vi-
talibus equali proportionē concurrentibus, immediatè consistit.
Quando nimirū hoc à causis sive externis sive internis alteraum,
aut per adfluxum cujuspiam vitiosè acidi aut viscidī à naturali
temperatâ crasi deturbatum, prædispositionem quandam habet
coagulandi, aut in flatus abeundi, nervorumque plexus variè
convellendi.

§. 2. AN HÆREDITARIÆ DISPOSITIONI aliquid tri-
buendum, multi sunt, qui dubitant, rati, si quid peregrini in semi-
ne latitet materialiter, nullam sequi generationem aut concepti-
onem. Verum si quasdam cernere licet familias, quarum singu-
lis peculiare quoddam morbi genus ita est familiare, ut omnes
de eadem stirpe satī iisdem ferè morborum symptomatibus cor-
ripiantur, & quod mirum, multi iisdem annorum numeris vitæ
terminum claudant, non habemus certè, cur de jure morborum
hæreditario dubitemus. Si porrò parentum virtutes & vitia, ut-
pote quæ animo potius, quàm corpore organico dependent, per
potentiam quandam hæreditariam transplantari, & per semen pa-
ternum in sobolem propagari agnoscimus, quid inhibet, quò mi-
nus quædam morborum, materialium quippe & corporeorum
adfectuum

adfectuū genera à Parentibus per vim plasticam soboli commu-
 nicari statuamus? Posito igitur, dari morbos hæreditarios, non-
 dum tamen liquet, quā ratione, aut quibus mediis morbi propa-
 gentur? Hinc aliqui ad occultam sed fertilem aliquam in semine
 qualitatem confugiunt, ast hi mox quidem se explicant; sed inte-
 rea cuius rei scientiam pollicentur, ejus ignorantiam inviti fa-
 tentur. Alia igitur quærenda ratio hæreditarii nostri mali, quam
 duplicem animadvertimus. Contrahi enim potest vel ratione
 Patris, vel ratione Matris; Hujus quidem, quatenus ipsa de fixo
 quopiam sale facile coagulante participat, sicque sanguinem simi-
 li diathesi infectum in utero suppeditat, aut deinde quoque extra
 uterum lac, iisdem qualitatibus depravatis infame propinat, sic-
 que à primo statim ortu propensionem quandam morbosam pu-
 ero inurit, *Vid. Helm. tract. Infant. nutrit. ad vitam longam.* Ratione
 vero illius res dubia poterat videri prima quidem fronte Harvei
 principia sectanti, statuentis sc. *semen masculinum non quoad ὄγκον*
seu molem, sed quoad ἐνέργειαν tantum concurrere ad generationem,
 ideoque eodem mediante hoc malum minimè posse communica-
 ri. Verum responsionem suggerit *Helmontius Tract. Inventio* ♀ *in*
morbis temeraria §. 20. ubi dicit: *morbos nunquam permistos esse*
semini materialiter, per modum tartari, nec tartarum vel cretam poda-
gricam &c. in semine præextitisse, sed morbos à parentibus latere
characteraliter in &c. Quem postea vitiosæ *Ἀγέσσεως* characte-
 rem eo ipso, dum contagio suo uterum fœcundat spiritus in semi-
 ne delitescens, omniumque partium ideam exprimens, unà cum
 partium ideâ imprimit. Hoc verò transplantatæ morbificæ dispo-
 sitionis seminium ad triginta annos & ampliùs delituisse legimus
 in natis, donec dyscrasiæ sanguinis cætera quoque se junxerint re-
 quisita. Imò in nepotibus tandem primò erupisse illud, & in actum
 fuisse deductum probat experientia. Non quòd causas morbi,
 quo nepotes infecerint, in se planè non continuerint filii; sed
 quòd causis his aliquid fortius restiterit, valida nimirum constitu-
 tio & bona diætā: quod fortassè non factum in nepotibus. Fieri
 etiam posse observatum est, ut noxa à parentibus contracta per
 robur virium & bonam diætā corrigatur & penitùs aboleatur.

§. 3. *Mala quoque conformatio, seu habitus corporis à naturali*

declinans, incurvus præcipuè non parùm confert, quatenus nimirum partes per curvaturam in se invicem comprimuntur & angustantur, sicque gravitate, violentiâ & compressione suâ venas quoque premunt & nervos, sanguinique & spiritibus vias præcludunt.

CAPUT IV.

§. I.

Sed ad causas antecedentes seu NONNATURALES deveniendum, quarum vulgò sex numerantur, iisque ordine consideratis primo se loco ostendit AER. Hic quàm citò quàmque variè corpora nostra immutare, eademque vel in meliorem vel pejorè inducere diathesin possit, docet abundè classica Galeni auctoritas *lib. de tuend. valet. c. 15*. Videmus etiam & ex relatione percipimus, singulare aliquod morbi genus, quod ideò endemium vocant, in singularem hanc vel illam orbis regionem ita sævire, ut ab ejus invasione vix decimus quisque incolarum sit immunis, cum tamen in cæteris terræ plagis inhabitatores eâdem omninò evadant liberi. Porro quotidiana monstrat experientia, alio sub aëre natos & educatos aliis laborare morbis. Sic olim Galliæ Narbonensi carbo seu carbunculus, bronchocele, rotundus ille gutturis tumor, montibus Sabaudia endemii fuerunt morbi, adeò ut vix alibi visi fuerint, vix auditi. Sic scorbutus maris Baltici incolis etiamnum adeò est familiaris, ut vix ullus eo vivat immunis & Borealium regionum inhabitatores nostro hypochondriato malo citius ac frequentius corripuntur aliis calidiorem inhabitantibus, Gallis scil., Italis, aliisque magis australibus. Ratio est in promptu, quia borealis iste aër frigidior, crassior, nebulosior, salisæque aciditate magis inquinatus; ideoque juxta *Fernelium libr. de caus. morb. spiritus turbandi & obscurandi, sanguinem & humores coagulandi & condensandi, & suppresso atque debilitato calore nativo coctionem ledendi, supervacuumque in ventriculo viscidorum dissolutionem cobibendi aptior est magis pronus*; sicque ad morbi nostri productionem & exaltationem plurimum valere potest. Talismodi aëris dyscrasia nostras quoque non rarò infestat

festat regiones, quando nimirum juxta singulas anni tempestates variè alteratur. Præ reliquis tamen ver & autumnus accusantur, ac si nebulosâ suâ acido-salinâ diathesi malum hypochondriacum non parum augere & exasperare queant. Nec solum intra corpus attractus, & per vasa pnevmonica sanguini communicatus noxam infert aër vitiosus; sed extus etiam, quatenus scilicet intensè frigidus, malum nostrum augere potest, insinuando sese intra corpus per cutis spiracula, ventriculoque calorem destruendo & pituitam ipsam inspissando. Et insignem illius vim & efficaciam sæpius experimur, si vel à solâ pedum refrigeratione singultus frequentissimos, terribilesque intestinorum dolores incurrimus.

§. 2. Proximum ab Aëre locum sibi vendicat CIBUS ac POTUS, à quibus sanitas corporis humani seu integra conservanda, seu labefactata recuperanda maximam partem dependet. Error tamen non negligendus non rarò in adfectu nostro committitur, si peccent ingesta vel quantitate, vel qualitate. Alimenta in nimiam ingesta copiâ fermentum stomachale obruunt, ita ut hoc tantæ activitati non sufficiat. Nociva præprimis est esculentorum varietas. Cum enim cibi non sint ejusdem qualitatis, & teste *Roberto Montano quest. 20.* habeant diversas naturas, facile colligendum; unum eundemque caloris gradum omnibus sufficere non posse. Contingit igitur, ut quidam celerius, quidam tardius concoquantur, quidam verò superari vix possint. Hinc mira in ventriculo cruditas & totius concoctionis depravatio, inflationes, tormina, obstructions. Et quamvis *Plempius de valetud. tuendâ cap. 3.* statuatur; sanis omnia esse sana, & qualitatem ciborum non esse alicui magnoperè curandam, si sano ille sit corpore, & tale genus cibi naturam ejus non offendat: maximè tamen observandum esse, docet experientia in iis, quibus dissipato calore ventriculus jam tum quasi pituitâ obseptus torpet, fibræque laxiores sunt. Hos enim adsumpta ad passionem hypochondriacam facile disponunt, quatenus scilicet aut difficilis sunt coctionis, aut acida & falsa, aut viscida & mucilaginosa, aut flatulenta existunt.

§. 3. Tertiò SOMNUS & VIGILIE. Etenim provida mater natura somnum & vigilias concessit, ut secundum præstitutos alternandi terminos his ille intercaletur, sicque se invicem suble-

varent, ne scil. spiritus animales aut planè exsolvantur, aut satis iterum refectioni nimium obtorpescant. Spretâ enim hâc vicissitudine si vel somno nimium indulgeamus, vel vigilias nimis longè protendamus, haud diu conceditur, ut sit mens sana in corpore sano. Nam teste *Hippocrat. 2. Aphorism. 32. ὕπνῳ, ἀγρυπνίῃ, ἀμφοτέρω τὸ μέτρον μᾶλλον γινόμενα κακόν. Somnus & vigilia, alterutrum si modum excesserit, malum.* Somnus immodicus quascunque functionis tum naturalis tum animalis facultates admodum obtorpescere facit, calorem nativum obtundit, & ob denegatam à necessario motu inhibito debitam ingestorum separationem, multas superfluitates noxias in ventriculo accumulat: immoderata contra vigiliæ dissipant spiritus & calorem, proterunt vires, & potentias animales infirmant, & quasi effœtas atque effœminatas reddunt. Unde facile est colligere, quantum malo nostro producendo augendoq; utrumque in excessu continuatum conferat. Calorem enim nativum absumunt, sicq; ventriculum flaccidum, & loco chyli dulcis atq; volatilis μόλωσιν quandam seu massam inertem elaborare tum efficiunt: spiritus dissipant, sicque acrimoniam sanguini, quam temperabant antea spiritus, inducunt.

§. 4. De Motu & Quiete idem fermè statuendum, quod de somno & vigiliis. Etenim quemadmodum motu ac moderato corporis exercitio sanguinis circulum promovemus, ejus vitali fermentationi opitulamur, calorem nativum fovemus & restauramus, spirituum tam animalium, quàm vitalium generationem resuscitamus & in vigore servamus, sicque & alimentorum fermentationi, distributioni & heterogeneorum separationi subvenimus: ita à difficili corporis labore calor accenditur, & per sudorem dimanantem copiosè exhalat, spiritus animales defatigantur, & utpote summè volatiles plurimum distrahuntur & in confusionem aguntur. Quare ne exoluti dispereant animæque hypostasim arumpant, utique egent fulcimento, nempe quiete, ut à motu fessi & nonnihil distracti sese recolligant & reficiantur. Semper igitur, uti exercitii, ita quietis vicissitudines debitâ proportionè alternare debent. Sin verò è parte contrariâ quieti nimium quantum indulgemus, vitamque sine omni notabili motione amamus sedentariam, tardior succedit spirituum animalium motus, partiumque agilio-

agiliorum insensibilis transpiratio, insensibilisque transludatio impeditur, nec motus intestinorum peristalticus sufficienter juvatur, sicque nec viscida in intestinis hærentia excernenda debito modo provocantur. Quæ omnia quantum ad acidioris sanguinis diathesin prædisponant, quantumque mala nostra adaugere queant, ex superioribus fortè constabit.

§. 5. EXCRETA atque RETENTA quantum sanitati nostræ ferre auxilium aut detrimentum possint, non opus est prolixè recensere. Sufficiat, indicasse modò, quàm commoda mali hypochondriaci invasionibus præbeatur occasio, si ea, quæ retineri debent, excernantur, & quæ excerni retineantur. Magis tamen in nimis diutinâ excernendorum retentione, quàm in retinendorum excretionem malum nostrum versari in propatulo est, cum omnibus fermè hypochondriacis familiare sit, alvum habere pigram, quæq; ut plurimum non nisi medicamentis sollicitata excretioni vacare soleat. Jam verò provida natura pro excernendis superfluitatibus diversa in corpore collocavit emundatoria. Per intestinum rectum sordes ventris terrestriores, per vesicam ichor superfluus è toto corpore educitur: arteriosum genus nocivas superfluitates in foeminis per mensem, in viris per hæmorrhoidum fluxum statis temporibus excludunt, imò per universam corporis cutim, quæ hunc in finem infinitis poris ceu cribrum perforata, subtiliores ac volatiliores excrementorum partes elutriantur. In hisce omnibus si evacuationes subsistunt, variè corpus alteratur variisq; urgetur symptomatibus. Etenim *feces alvine* debito tempore non redditæ coctionem atque digestionem impediunt, caput variis vitiosis vaporibus opplent, dolores etiam acutissimos & distensiones gravativas in sinistro coli anfractu inducunt. Quantas quoq; anomalias in corpore gignat *urinae secretio* dici vix potest, dum sc. latex serosus sanguini intimius incoctus importunius adhæret, ejusque amplexibus se extricare nequit, ut in omni cacochymia accidit; sicque relictis renibus, aliò divertitur, & ob diuturnam retentionem acrior factus, variè coagulare sanguinem, partibusque obstructions inferre aptus redditur. Nec parum confert *mensium suppressio*; Etenim plus sanguinis, cæteris paribus, foeminis naturâ concessum esse quàm maribus,

ex menſtruorum fluxu judicare licet, utpote quorum profluvia ad dies aliquot, ſæpè diutiùs continuantur. Sin verò hæc ſanguinis redundantia ſtatis temporibus non ritè per uteri vaſa evacuat, & ſtagnat, ad vaſa majora & laxiora regurgitat, eaque diſtendit, & accidentia hypochondriacis non abſimilia producit. Idem fermè præſtare viris videtur *fluxus hæmorrhoidum*: Qui licet non excrementa lienis aliorumque viſcerum ſeducat atque ejiciat, uti contra imaginarias veterum opiniones anatome oſtendit, cùm nulla alia vaſorum communio, nullus continuus ductus, quo iſtuc deportentur, adſit, niſi arteria aorta. Jam verò ſanguis in aortâ communis eſt, nullâque peculiari vitioſitate ſordet: prætereaque ſanguinem per arterias quidem adſportari lienì, nihil verò exinde, ſed per venas remeare, ex ſanguinis circulatione conſtat. Nihilominus præclulo quâcunque de cauſâ exitu ſi ſanguis ſubſiſtit inibi & ſenſcere incipit, aut etiam, quod ſæpe accidit, ob debitæ ventilationis ac motus defectum quandam quaſi putredinẽ concipit, vah! quantoperè exagitantur ægri noſtri, quantisq; quàmq; dolorificis vaſorum diſtenſionibus divexantur uſque, donec aperiantur vaſa, ſicque ſubleventur patientes. Et quid de *transpiratione tam ſenſibili quàm inſenſibili* dicendum? Notum quippe eſt, ſanguinem non tantùm, ut eò meliùs moveatur, ſed & à fibris commodius recipi poſſit, laticem ſeroſum ſeu lympham habere admixtam. Quæ deinde, utpote corpori alendo inutilis factâ adſimilatione à fibris ſegregatur, & per poros beneficio caloris tam externi quàm interni apertos modò ſenſibiliter, modò inſenſibiliter ejaculatur. Quæ ejaculatio ritè procedens, mirum dictu, quantum ſublevet hypochondriacos. Hi quippe ſtragulis ſufficienter tecti, ſatis bellè ſe habent, poris ſcil. ob concentratum calorem tùm apertis, ſeroſumque laticem pariter ac vapores collectos ſine impedimento transmittentibus. Relicto poſtea lecto, concidentibusq; ab aëre ambiente ſpiraculis, cutis permeabilitas ceſſat; partiumque ſeroſarum ac fuliginum liberior *Αγαπρον* ac tranſudatio impeditur, ſicque ejusmodi ægri iisdem, quibus antea ſolebant, incommodis macerantur & abſumuntur. Spectat huc quoque *veneris exercitium*, quod nimis frequenter inſtitutum, calorem diſſipando corpus refrigerat, cruditates inducit, &

juxta

juxta *Fuchf. Instit. Med. lib. II. sect. 5. c. 33. omne tam mentis quam corporis infringit ac debilitat robur.* Semen verò justo diutius retentum corpus variè premit ac onerat, inque eo gravissima sæpè accidentia, aliundè petenda, excitat. Quæ in scæminis præcipuè excitata eleganti ordine & verbis dignissimis recenset *Charleton Exercit. Patbol. VII.* Spiritus cum primis, quatenus propter veneris stimulos non sine magnâ animæ corporeæ reluctatione cohibitos diu coërciti & restricti, demum fixiores & melancholici evadunt. *Vid. Villis de anim. brutor. cap. XI.*

§. 6. ANIMI quoque PATHEMATATA, quoties ab adsveto & naturali statu commoventur, varias inducere corpori mutationes, & in malo nostro producendo multum cooperari, nemo negabit, nisi qui supra stoicam patientiam quasvis adversitates imperturbatus ferre potest. Inter omnes tamen primas tenent *metus* atque *tristitia*; Etenim, ut in horum oppositis, gaudio sc., ac spe, spiritus animales intra cerebrum elati, imaginationes jucundas producant, nervosumque systema vegetius actuanter statim exindè ad pectus derivantur, ut cordis parenchyma tunc plenius vibret, sanguinem rapidius extrudat, & velut flammam clariùs accensam cum vigore per totum corpus diffundat. Sic in tristitiâ & metu iidem spiritus animales cerebri incolæ, velut consternati, nesciunt, ut ita loquar, quò aufugiant, eundemque tristem adfectum per nervorum propagines è cerebro descendentes cordi communicant, illudque constringunt, & ad molestiæ consensum concitant. Quod constrictum sanguinem à debito excursu cohibet, spiritusque contentos arctissimè quasi contrahit: sicque facultas animalis quodammodò elanguet, præcordiorum motus fatiscit, acrimonia sanguinis augetur, ipseque sanguis intra cordis sinus stagnans, in coagulum abit, cordisque oppressionem molestam & lipothymiam infert, cumque iste propterea in partes tam exteriores quàm interiores haud vegetè satis defertur, in istis variæ obstructions succedunt. Quo ipso animi pathemata veldè favere adfectioni hypochondriacæ liquet, rationibus ex antè dictis petendis.

§. 7. Et hæ sunt causæ adfectus nostri tam proximiores, quàm remotiores, quas omnes facile quidem est chartæ transmissas legere;

legere; difficillimum verò circa grabatos ægrotantium adplicare, aut earundem initiis occurrere. Cùm enim omnium morborum chronicorum ea sit natura, ut tenuia, & quæ vix attentionem mereri videntur, capiant initia, ac paulatim sanguinis massam inficiant; ita tamen, ut principalioribus corporis functionibus vix statim notabile abinde concreascit intertrimentum, accidit sæpe numerò, ut parvi æstimatedis neglectisque levibus symptomatibus, à levi atque incipiente vitio oriundis, procrastinatâque semper curatione sanguis tandem ita degeneret à naturali dispositione, ut difficillimum sæpè sit, eundem ad laudabilem crasin reducere, & enervatum in pristinum vigorem restituere. Imò ejusmodi inveteratum malum eludit sæpè quævis adhibita media, & plus valet quâvis arte medicâ. Cum primis verò *ποικιλόμενος* ☉ ☼ noster adfectus, qui juxta *Claudin. Consult. 110. omnium penè morborū, quoddam seminarium est*, haud rarerè Medicum etiam experientissimum polymorphiâ suâ deludit admodum & angit. Etenim inveteratus paululùm tam variâ tamque admirandâ symptomatum stipatur vicissitudine, ut potiori forsitan jure de nostrâ dicatur, quod *Galenus libr. VI. de loc. affect. cap. 5. scripsit de passione hystericâ; eam numero quidem unam esse, at sub se innumera & varia complecti accidentia*. Quorum, si non omnia, certè potiora hîc recensere, atque ut curam dein eò faciliùs superstruamus, causas genuinas pro ingenii viribus addere operæ erit pretium. Quò verò omnem evitemus confusionem, modumque insimul, quo sese invicem progredient, patefaciamus, ab infimo ventre progrediemur ad summum, & quæ in quolibet deprehendi soleant *Φαινόμενα* ordine recensēbimus.

CAPUT V.

§. I.

IN infimo igitur ventre primam & primariam causæ morbificæ latitare scaturiginem supra *Cap. I. §. 10.* ostendimus, & pro generationis subjecto venditavimus ventriculū à relaxatis fibris imbecillem, plurimisque cruditatibus fermè suffocatum. Quod ipsum suo quasi adfirmant calculo pleraque symptomata. Ec-
quid

quid enim *nausea & continuum vomendi desiderium*, imò vomitus ipse, utpote quæ adfectum nostrum sæpè comitantur, aliud indigitant, quàm debilitatum ventriculum, & depravatum in eo fermentum? Etenim ingesta quælibet à vitiato ventriculi calore non debite cocta, & à suppresso fermento non rite contemperata acescunt facile in ventriculo, sicque fibræ nerveæ, interiorē villosam tunicam constituentes, tincturâ aliquâ acidâ sensim saturantur; hinc propter succi incongruitatem vellicantur aliquatenus, donec in consensum tractis fibris carneis superstratis in spasmos concitentur utræq; & primò quidem leviores, unde nausea & stomachi perturbatio. Quæ tamen facile aboleri patientibus creditur, si potulentâ aliquâ ingestâ materiâ diluatur & contemperetur succus iste acidus. Sed palliativa tantum hæc est cura. Licet enim per potulenta acidum, quod imbiberant fibræ, quodammodo temperetur, sicq; cesset paululum nausea & vomendi nixus; nondum tamen penitus debellatum est acidum, quod repetit paulò post vires, & de novo fibras imbuat, atq; in parem nauseam & irritationem emeticam urget, donec spiritus, fibrarum incolæ, summè irritentur, & contractiones validissimas ob molesti expulsionem fubeant; sicque molestum fibris nerveis excussum, vomitu rejiciatur: tantâ sæpius aciditate imprægnatum, ut dentes stupefaciat vomentibus, tantâque mordacitate infestum, ut instar ebullientis ferventisque aceti fauces rodat atque excoriet. Quâ viscidâ acidâque saburrâ vomitu rejectâ furor nausæ & vomendi conatus quidē lenitur, sed à ciborum ingestione statim recrudescit.

§. 2. *Ructus quoq; tam copiosos sæpè emittant hypochondriaci* inter prandendum cum primis & cœnandum, ut vix liber detur introitus ingerendis cibis. Qui certè, utpotè genuinæ cruditatum soboles imminutum ventriculi calorem, depravatumq; fermentum satis aperte innuunt: dum sc. ob debilitatam coctionem maxima ciborum pars fracescit, & in *μόλυσιν* acidam, viscidam, nidorosam &c. degenerat, quæ deinde vi fermentationis facessit in flatum, uti suprâ cap. II. §. 2. & 3. fusiùs explicuimus. Neque verò istiusmodi flatum semper ejusmodi sunt qualitatis, sed pro ratione cruditatum in ventriculo alii sunt fæluginosi, alii nidorosi, alii insipidi &c. acidi verò frequentissimi sunt, ratio; quia contenta eâ-

dem depravatâ qualitatē laborant, dum ob debilitatem caloris diutius in ventriculo retenta, insignem plerumque adquirunt sibi acorem. Cujus participes quoque flatus sensum vellicationis ac tensionis, quem viscida illa ac limosa, ventriculos gravans saburra inferebat, cum dolore insigni exasperant, & nervosum ventriculi orificium ferientes, *cardialgiā* producunt molestissimam. Quæ tamen eructatis flatibus cessat plerumque levaturque. Iidem quoque flatus impetuosius per amplitudinem coli delati, exituque prohibiti, revolvuntur identidem & in seipsos quasi coguntur: quæ dein revolutio atque reactio *murmura ista ac borborygmōs intestinorum* inducit.

§. 3. *Continuus quoque πνευλισμός, seu crebra sputatio* principii adiectus hypochondriaci comes reperitur inseparabilis, qui itidem certissimus imbecillitatis ventriculi testis est. Quamvis enim obstructionem vasorum, potulentam chyli partem ex ventriculo in lienem deducere creditorum hic non admittam, cum eorundem existentiam, utpote in meris conjecturis fundatam, curatior anatome faciliè destruat: nihilo tamen secius humores in ventriculo corrupti, continuò agitantur, fermentantur & quasi ebulliunt; undè tenuiores illorum particulae sublimatae *περιπαλιν* in fauces elevantur & illinc ulterius foras propelluntur. Nec contradicam ego, si quis adserere velit, per ductus quoque Stenonianos, qui à variis glandulis parotidibus sc. maxillaribus & sublingualibus exorti, ordinario munere salivam propter usus quosdam necessarios eliciunt, superfluos simul istiusmodi humores, crassiores fortassis, quàm ut per sudorem, urinam, aliasque vias à sanguine secernantur, foras amandari, & in cavitatem oris deponi, *Vid. Helmont. in Medic. inaudit.*

§. 4. Sæpè videmus porrò in hypochondriacis, *statim à pastu faciem rubescere, manuum volas incallescere, ventriculum & hypochondria aestuare, & per totum corpus varias phlogoses succedere.* Causa ex ante dictis petenda. Si enim ob labefactatam ventriculi pariter & fermenti *είργειαν* ingesta quælibet acescunt, mirum non est, si aciditas illa præternaturalis, quam per se vi quâdam causticâ affatim scatere, ructus & vomitus ferventissimi commonstrant, à perpetuo fermentationis ac ebullitionis motu magis ex-

can-

candelcat, molestoque ita ardore ventriculum excruciet. Quæ dein in intestinum propulsa, & cum bile pinguiore potenter ac vitiosè effervescens, idem fermè producit in hypochondriis *ναῦμα* quale liquor quidam summè acidus, e.g. spiritus vitrioli limati *ῥα* martis, vel etiam oleo tartari deliquato, cum primis verò oleo terebinthinæ adfusus excitat. Per lacteas verò demum cum chylo distributa, omnem effervesce & exæstuar sanguinis facit massam, atque ad concipiendam phlogosin prædisponit; quatenus scil. diversa hæcce salia pugnam inter se ineunt & tumultuosè ebulliunt. Hinc sanguis indebitò effervescens, jam impetuosius agitur, mox stagnare aptus redditur, sicque variæ corpori imprimuntur inordinationes.

§. 5. *Mirâ quoque alvi pigritiâ ac stypticitate vexantur ægri*, adeò, ut quæ provida mater, natura, spontè in vegetis per secessus quotidie deponit, illa, licet ob acrimoniam vellicantem continuo quasi tenesmo seu desidendi cupiditate urgeantur, vix tamen quarto vel quinto quovis die hypochondriaci cum difficultate excludant. Nec aliter se res habere potest. Ventriculus enim si tardè suum exsequitur officium; venter quoque difficulter suum solvit tributum, dum excernenda ob diuturniorem in ventriculo morâ viscidiora facta, fistulæ intestinali tenacius adhærent. Quæ dein interventu flatuum suspenduntur quasi & exsiccantur, atque ab æstu porrò, qui vitiatam cum succo acido & copiosiore bile effervescentiam comitatur, omnemque, quâ secundum naturam & fæces lubricari & prolui debebant intestinorum parietes, absorbet atq; depascit humiditatem, indurantur magis & compinguntur, ut facilè subsistant in cellulis coli, atque ob molem suam atq; tenacitatem neque motu illo intestinorum naturali, neque compressione à partibus vicinis facilè promoveri queant. Nec fortè citra rationem faceremus, si ad mentem *Willisii* in alvi hâc tarditate præsupponeremus aliquid convulsivi; quòd scil. ob communicatum nervoso generi acidum, illud pro molesti excussione spasmodicos hinc inde & convulsivos subeat motus, fibrasque hâc ratione prohibeat à depositione excernendorum. Sin verò vel spontaneo motu, vel injectis clysteribus expurgentur demum, inusitatis plerumq; conspicienda veniunt coloribus: pars ad atre-

dinem, pars ad viriditatem vergit &c. Hinc statim ad melancholiam seu atram bilem recurrunt vulgò quidam, eamq; pro causâ venditant tincturæ hujus. Verùm si de loco ac modo generationis interrogantur, hæret aqua; cùm fictitiam in liene & renibus succenturiatis sedem jampridem destructam videant. Saniori igitur judicio rem agere videntur, qui defendunt, vitriolicam potius aciditatem, vel ex ventriculo, vel ex pancreate promanantem, esse in culpâ, quæ sc. biliosos figendo sales, secessus nigredinis reddat participes. Quamvis non negem, à continuato chalybeatorum usurpatione sæculentias, vel *ἀνω* vel *κατω* rejiciendas, eâdem non rarò imprægnari tincturâ.

§. 6. Variis quoque iisque dictu horrendis excruciantur hypochondriaci *abdominis doloribus*, qui pro varietate causarum variant; modò fixi, modò vagi; modò tensivi, modò cum gravitatis modò cum contorsionis sensu; modò cum algore, modò cum æstu percipiuntur. Hic *fixus* sub cæstis nothis *cum quodam gravitatis & ponderis sensu*, ferè semper à scybalis in intestino colo concentratis oritur; licet non rarò à scirrho vel lienis, vel partis alius propè adjacentis obtusos talismodi ac ponderosos dolores observârint Practici. Hinc dicimus; *ferè semper*: idque probamus, quòd alvi obstructiones secum ducat contumacissimas; alvo verò referatâ dolor leniatur. Quæ res aliter se habere solet in scirrhosis. Qui verò cum *continuâ, eâque fixâ lancinatione, & quâdam quasi perterebatione* adfligit, à ponticâ acidâq; pituitâ, colli cellulis tenacius impactâ oritur. Quam, si cum succo pancreatico valdè acido & acri effervescat, *dolores cum frigore gravi molestos* progenerare docet Sylvius in *Praxi cap. XIV.* eâdem fermè ratione, quâ spiritus vitrioli sali volatili cuivis, non tamen oleoso adfusus effervescentiam excitat cum notabili algore ac frigore copulatam. Sæpè urget quoque *quidam contorsionis sensus valdè molestus*, qui si gravior, per totum abdomen successivè, & hinc ad lumbos detorquetur, & sæpè nephriticas mentitur passiones; quin & in mulieribus similes passiones, ac si foetus excludendus foret, inducit. Quem nonnulli ab inflatione intestini colli, ligamenta illa, quibus dorso adfixum cum reliquis tenetur, ultra debitum simul distendentis, derivant. Quod quidem non planè negamus; sæpius

pius tamen respiciendos quoque esse arbitror nervos adfectos,
 quando sc. par vagum & intercostale de aciditate hâc imbiberunt
 aliquid, ob heterogeneitatem verò adsimilare illud non possunt,
 hincque ob molesti expulsionem spasmos sibi inducunt & contor-
 siones, facileq; varias abdominis partes ratione communicato-
 rum invicem plexuum in consensum trahunt. *Fixum* aliquando
 sede flatus quoq; mentitur quidem, sed prodit agendo. Vel enim
 tumorem urget, vel tenorem non retinet, *Linden. Melet. Medic.*
Hippocr. p. 273. Qui igitur *vagi* cum exquisito distensionis punctio-
 nis ac lacerationis sensu, continuoque sonitu ac murmure modò
 cessant, moxque recurrunt dolores potius à flatibus dependent,
 hinc inde per intestina impetuosius delatis. Hæ distensiones ac
 lancinationes non rarò cum notabili ac permanente sub hypo-
 chondrio sinistro duritie subsistunt, & tunc lieni obstructo & in
 exquisitam molem extenso adscribuntur. Sed perperam non rarò,
 & præter omnem rationem solidam; cum non in parte anteriore
 sinistri lateris situm suum habeat lien, sed in posticâ circa renem
 sinistrum costis spuriis incumbens. Potius igitur à flatibus, in hy-
 pochondrio sinistro stabulantibus, exituque prohibitis acceptus
 ferendus iste tumor, uti hoc probat *Sylvius in Praxi lib. I. cap. XIV.*
§. 57. exemplo viri cujusdam quinquagenarii tumorem prægran-
 dem, durum & brachium æquantem circa loca illa ex flatibus
 passi. Videmus insuper quotidianâ experientiâ, flatus per in-
 feriora emissos tumorem levare, manuque sinistro lateri ad-
 motâ fortiter, cessare dolorem quadantenus, qui magis omninò
 augetur, si à liene tumor esset. Rarius demum *tensivi & cum*
sensibili ardore fixi infestant dolores, quos sanguinis in vasis par-
 tium capillaribus stagnanti, aut iisdem post distensionem sum-
 mam ruptis effuso & inflammationem parienti adscribit *Sylvius in*
Prax. libr. I. cap. XIV. §. 17. Tunc verò accedit manifesta circa par-
 tem adfectam pulsatio; cujus ratione à præcedentibus speciebus
 commodè potest distingui. Sæpius etiam in quibusdam corpo-
 ris partibus *dolor* percipitur *formicans*, qui sensum quasi rei cu-
 jusdam viventis parti præbet, qualis sentitur crure cruri impo-
 sito, aliâve quâ ratione stupefacto. Hic ab inordinatione spiri-
 tuum dependet, qui à compressione nervorum aut alio quopiam

violento prohibiti ad tempus à motu ordinario, impetuosius in partem redeunt. Similis non rarò est in cutis superficie ab acri, subtili, ferventique vapore, ad ambitum corporis delato, exituq; ob impeditam transpirationem prohibito, partesque sensiles pungente. Vid. *Linden. Melet. Med. Hippocr. p. 273.*

§ 7. Tandem *urinam* hypochondriaci *variā*, modò crassam, modò tenuem; modò claram, modò turbidam; modò pallidam, modò intensè rubrā; nunc in minori, nunc in majori quantitate excernunt, prout scil. cruditates in ventriculo augentur vel minuuntur, coctiones in visceribus depravantur, salia plus minusve funduntur aut concentrantur, exaltantur aut figuntur; serofusque ita latex à cruore facilius vel difficilius expurgatur.

§. 8. Et hæc sunt præcipua infimi ventris accidentia: medio in ventre suam quoque excitat tragœdiam, præcordia variè infestando, pectorisque coarctatione pulmonum in respiratione perficiendâ usum inhibendo. Præ reliquis frequens est *πυλμός* seu *palpitatio cordis*. Hujus multæ in malo nostro existunt causæ. Tantum enim abest, ut negare auserim, hanc à vaporibus acrioribus, à vitiatâ fermentatione oriundis, vel unâ cum chylo per venas lacteas, vel etiam à sanguine flatulento cordi transmissis, illudque ad contractionem irritantibus oriri posse; ut potius ita evenire non rarò firmiter mihi persvaserim. Sæpiùs tamen eandem dependere arbitror à sanguinis & feri potentiâ corrosivâ, cor ad motum inordinatum disponente; vel à grumis etiam sanguinis, in propulsione nisu cordi negotium facessentibus. Sæpissimè tamen omnium spasmodica esse potest cardiaca hypochondriacorum palpitatio; quatenus in illis nervi cardiaci materiâ heterogeneâ facilè obsideri solent. Quare in expulsione molesti spasmos in-eunt & contractiones inordinatas; & spasmodicè ita adfecti fibras quoque arteriarum cardiacarum, quarum radicibus inferuntur, in consensum trahunt, & simul convellunt; sicque spiritus animales ipsorum nervorum fibrarumque appendicum hospites inordinatè explosi totam cordis compagem immaniter succuti & loco moveri cogunt.

§. 9. Quibus præcognitis facilius nunc demonstrari poterit, qua ratione etiam patientibus immineat *animi deliquia*, & non rarò

rarò succedant gravissima. Scilicet cordis actiones sistuntur aut impediuntur, quibus neglectis reliquæ functiones faciliè collabascunt vel supprimuntur. Impeditur verò cordis actio ob spirituum, qui motui ejus inserviunt, influentiam à cerebro non sufficientem, & tunc anxietates circa præcordia imminet: sistitur verò ob penitus denegatam; & tunc laborantes aliquamdiu immoti & insensiles cum pulsu & respiratione diminutis jacent. Quam hypothesein nostram experimento anatomico, ligatis scil. in cane vivo paris octavi nervorum truncis, confirmat *Willisius de morb. convuls. & l. de an. brut. p. 333.* Quamquam & talismodi anxietates animique deliquia produci quoque credimus ab impeditâ sanguinis effervescentiâ vel fermentatione, quæ vitiatur, quoties in massâ sanguineâ prædominatur aciditas quædam, quæ obruat particulas sulphureas, & figat quasi in fluorem evehendas. Hinc sanguis acidior factus, multisque salsuginosis sæculentiis repletus, velut ellychnii oleum sale ac sordibus limosis imbutum non nisi inæqualiter ac interruptè accenditur. Quare hinc pulsus irregularis cum spirituum vitalium crebro deliquio cietur.

§. 10. Accedit porrò *pectoris angustia cum respiratione difficili.* Cuius causam à visceribus imi ventris inflatis aut tumefactis, proindeque septum transversum comprimentibus vulgò dducunt; non aliter ac in gravidis & hydropicis fieri adsolet. At verò licet præcordia hunc in modum non rarò angustentur, ut patientes altius hauriri spiritum non possint, quin mediâ quasi in viâ inspiratio sistatur; nihilominus tamen sunt, quæ pectus ita angustatur, ut in imum subsidere videatur, ac quasi cor ipsum in ventrem usque deprimatur; sicq; inspiratio nimis profundè ducatur, expiratio contra ægra atq; difficilis evadat. Quale exemplum habet *Willis in Pathol. Cerebr. p. 201.* & simile vidit *Dn. D. Praeses* in viro primario, asthmate demortuo, ubi cor penitus quasi ad diaphragma detrusum, adnatis simul & sero purulento scatentibus pulmonibus videbatur. Quod certè à visceribus, diaphragmate inferioribus fieri minimè videtur probabile. Quapropter *Willis cit. loco* de pectoris angustia & subsidentiâ cordis statuit; *fibras nerveas, cordi & inprimis pericardio insertas, in spasmos & corrugationes adactas, partes istas constringere ac deorsum convellere.*
Liceat

Liceat igitur idem opinari de respiratione læsâ ; nervos scil. seu εἰσπνοὴν seu ἐκπνοὴν perficientes, copulam aliquam heterogeneam & spasmodicam contraxisse, ejusque elidendæ gratiâ in explosiones cieri, & motus convulsivos inire, proindeque pulmones cum laboriosis & crebrius repetitis modò systoles, modò diastoles vicibus, paroxysmis quasi asthmaticis detineri.

§. 11. Tandem summum quoque ventrem seu animæ rationalis templum sæpè obscurat passio hæc nostra. Mox enim nimis vigiliis macerat corpus, aut saltem somnum interrumpit, mox vertigine ac scotomiâ caput quasi circumagit, mox phantasiâ perturbatur. Ex quibus iterum patet, ex vitiositate sanguinis regimini animali labem esse illatam, suffusis sc. particulis heterogeneis & spasmodicis in cerebrum & nervosum genus; ita ut spiritus, in utrâque provinciâ degentes, varias anomalias concipiant. *Vigilia* enim à nullâ aliâ deduci causâ melius possunt, quàm à spiritibus acrioribus, procedentibus à sanguinis eos gignentis, & succi nervosi, eos foventis dyscrasiis acidis & sæpè vitriolicis. Hinc placet *Willisii* sententiam adducere, quam fovet *libr. de anim. brut. p. m. 322. & c.* Spiritus, dicens. *efferos & coërceri inhabiles recusare sedari à somno; & intra cerebri meditullia tumultuantes, phantasmata mille & sæpè horrenda concitare, quibus somnus arceatur. Et licet, pergit, uno in loco cohibiti, mox in aliis tumultuantur, magnasque inordinationes cient, quæ somnum licet optatò ingruentem, continuò abigunt & abrumpunt.*

§. 12. *Vertigo* seu *scotomia*, seu uno verbo *scotodinos*, quando sc. res conspectæ simul circumvolvi videntur, & sensus visus repente obscuratur, & ægrotus sibi tenebras circumfundi opinatur *Hippocr. libr. 4. aphor. 17.* non tam à fuliginosis vaporibus aut flatibus ad caput è ventriculo adscendentibus, quàm iterum à malâ spirituum animalium constitutione pendere videtur, quatenus scil. particule quædam efferæ & indomitæ spiritibus concopulantur, eosque inordinatè commovent ac velut in motus tornatiles circumagunt, ut ita debita in nervos opticos irradiatio non succedat, sicque cum visibilium rotatione scotomiæ ac functionis motivæ deliquia ac vacillationes sequantur.

§. 13. Idem fermè statuendum de *phantasiâ* perturbatâ, quando sc.

do scil. variarum cogitationum mole tentantur ægri, res omnes ac personas suspectas habent, & objecta quævis valdè pertimescunt. Sic sunt, quibus tota anima sensitiva debito exilior, & quasi corpori impar facta videtur, adeò ut se nec ambulare nec stare posse credentes, lecto semper adfigi gaudeant, exsurgere omninò recusent, cum tamen nulla evidens causa impediatur, quin sua munia satis exsequi valeant. Horum inquam omnium causas facile intelliget, qui τὰς ποταμῶν ἀτάξιας spirituum animalium adverterit. Vid. interim suprà laudatus *Will. de A. B. p. m. 446* ubi has spirituum inordinationes satis ingeniosè exponit (1.) simili quodam à vitro microscopico desumpto, & (2.) exemplo tristitiæ adfecti.

CAPUT VI.

§ I.

EX quibus omnibus elucescit satis, partem corporis vix ullam esse, in quam virus suum non evomat nimia ex vitiato ventriculi fermento aciditas, vix ullam animæ potestatem, cui non infidietur. Nihilominus tamen non omnibus & singulis hypochondriacis omnia & singula æque sunt communia symptomata, sed quædam in his, alia in illis; in istis plura, in aliis pauciora; in quibusdam graviora, in quibusdam verò leviora deprehenduntur, prout scil. sanguinis dyscrasia & depravata spirituum diathesis ἀνύλω suam atque fastigium sunt adeptæ.

§. 2. Dein quoad sexum quoque quædam est differentia. Mares enim promptiùs in hoc malum labi, quàm fœminas & ratio & experientia probat. Lunare quippe in fœminis tributum unà cum sanguine dyscrasiam quoque vitiatam deponit, sicque multas in corpore nostro ἀτάξιας inhibet. Quod si verò menstrua non ritè succedant, sicque quod extraneum & incongruum est à massâ sanguineâ in totum non eliminetur, quin superstes maneat, quod pro datâ occasione fomitem malo nostro largiri possit, longè gravius adfliguntur fœminæ, quàm mares. Hæ quippe uberiores non solùm materiæ morbificæ copiam congerunt, utpote quarum sanguis ob ventilationis defectum à vitâ sedentariâ, quam plerumque degunt, impurius evadit: sed in hoc insuper

sexu sanguinem particulis heterogeneis & fermentativis originaliter quasi scatere videtur exinde, quod menstruorum fluxu sæpè expurgari oporteat. Præterea animal illud in animali, uti *Plato* satis ingeniosè uterum adpellitat, malum non parùm auget, dum scil. uterina adfectio sæpè supervenit aut jungitur, quæ foeminas per se in maximas sanguinis spirituumque inordinationes adigit, plurimisque adfectibus convulsivis tentat.

§. 3. Ætatis quoque ratione ægritudines hæc differunt, & plus hanc, quàm illam adfligunt. Cum primis verò ἡλικίαν πρὸς ἀκμὴν καὶ τὰς ἀκμαζούσας huic malo subijci testis est *Aræteus libr. 1. diuturn. c. 5.* & quotidiana docet experientia. Licet enim in juvenibus ex distensione ventriculi, ex phlogosi post pastum, ex crebriore sputatione malum imminere videamus: particulæ tamen sanguinis salinæ spiritu suo ac sulphure nondum penitus destituuntur, aut fluorem adipiscuntur, i. e. nondum acescunt nimium & in corrosivam materiam aciuntur; sicque mitius adparet morbi initium, in primis adhuc viis præcipuè latitans. Finitâ vero juventute, ætateque virili adpropinquante à triginta circiter vel triginta quinque annis se manifestare solent graviora symptomata, prout scil. sanguis à naturali ac balsamicâ dulcedine in corrosivum & vitriolicum plus minus degeneravit. *Et hunc morbi vigorem tamdiu durare, donec sanguinis fervor aliquatenus diminuat, id quod in quibusdam citius, in nonnullis tardius, in aliis nunquam, fieri; propterea que post 50. circiter annos adfectum hunc in plurimis mitigari, & in senectute postmodum in quibusdam ex toto remittere, in quibusdam verò συνὰ ποθὺν οὐκ εἶναι docet multâ experientiâ edoctus Paulus Zacchias d. Adf. Hypoch. p. 81.*

§. 4. Hinc facilè concludere licet, quid de PROGNOSTICIS judicandum. Quoniam enim adfectus noster levia semper & vix perceptibilia sortitur initia, sensimq; sibi ac sensim sua acquirit augmina, ideòque non statim patientibus lethalis evadit; facilè patet, in principio & primis quasi ejus rudimentis, si scil. materia peccans in primis adhuc hæret viis, labesque massæ sanguinæ ferè tantùm inclusa, curationem perfectam eum admittere. Sin verò altius progressa adfectio regimini animali labem adfricârit, ibidemq; pathemata spasmodica produxerit, longioris

gioris res est curationis. Ratio, quia præcipua medicinae opera symptomata maximè urgentia mitigando, eorumque incrementa supprimendo tunc impenditur; causæ vero morbificæ remotio atque eradicatio negligitur. Ut ita verissimum evadat, quod de confirmato hoc adfectu & syndrome multifariorum constipato symptomatum *Montanus Consil. 230.* scriptum reliquit: *In curatione huius morbi, non licere præfinire tempus mensis unius aut anni, sicut in aliis contingat, sed oportere in toto vitæ suæ tempore curationi operam dare; interdum curationi, interdum præservationi attendendo.*

CAPUT VII.

S. I.

His ad cognitionem adfectionis hypochondriacæ quæ facere videbantur pro instituti ratione præmissis, restat, in ea animum devolvere, quæ *methodum therapeuticam* contra illam adhibendam patefaciant. Materia vero auxiliorum ex triplici fonte, *Chirurgico* scil. *Pharmaceutico* & *Dietetico* est petenda.

S. 2. Ex **CHIRURGICO** (1) **VENÆSECTIO** est, quæ an conveniat malo nostro, merito dubitari potest. Nimiùm quidem sibi arrogant *Erasistratus* ejusque Discipuli αἰμοφόροι, & post eum *Helmontius*, dum V. S. tanquam nihil profuturam è scholâ medicâ penitus proscribunt, & tanquam difficillimum & perniciosissimum quid planè condemnant: si tamen quas addunt rationes rectè pensitemus, opinio certè eorum non planè de nihilo videtur. Scilicet; *in sanguine latitare balsamum vitæ, calorem sc. nativum & spiritus, utpote qui morbum vincere, materiamq; efficientem dissolvere & ejicere deberent; sanguinis verò missione bonam partem absumi & dissipari.* Et certè si veterum proterviæ inniti vellemus, quâ sanguinem mittebant usque ad animi deliquium; aut Gallorum seu Italorum audaciam imitari, quâ sæpiùs & copiosè de die sanguinem profundunt; satiùs omninò esset, retinere sanguinem, ejusque vitium alterantibus tentare, quàm spontaneo nisu vitæ periculum incurrere. Nec admittendus heic est scopus V. S. quem anilis barbitonorum imaginatio sibi præfigit, dum hâc via sanguinem duntaxat vitiosum evacuare conan-

tur, ideoque erumpentem non prius sistere volunt, quam pravo omni egresso succedat laudabilis. Quasi verò massa sanguinea, peculiari prudentiâ mota impuras tantum sui particulas emendet; aut vitium in hac vel illâ solum sanguinis parte latitet. Intentio quidem est optima, effectus verò nullius valoris. Sanè animam sæpenumerò cum sanguine emittendam esse, si omnis sanguis corruptus beneficio dicam an maleficio V.S. evacuari deberet, affatim declarat sanguinis circulatio, in quâ si quid sanguinis detractum fuerit, loco emissi statim succedit alius. Genuinus igitur V.S. usus potius est imminutio sanguinis, quò nimirum depletis aliquantulum vasis liberiores sanguini motum conciliemus; sicque ille fervidus ac supra modum fermentescens quodammodò refrigeretur atque eventiletur, medicamentisque idoneis facilius ita alteretur atque emendetur. Et hinc tantum abest, ut V.S. in genere cum *Helmontio* aliisque penitus repudiemus ut potius prælaudatum in finem pro subjecti & aliarum circumstantiarum ratione eandem, paucâ tamen subindè quantitate, in adfectu nostro magnoperè commendemus, eamque, cum primis si plethora indicaverit, bonitate insigni & felici successu non destitui ex quotidianis Practicorum observationibus erudimur, dum sc. hac tempestivè factâ evacuatione tum spirituum efferationes supprimuntur, tum insuper sanguinis, siquidem in illius, qui acris & corrosivus est, detracti locum novus & mitior redit, dyscrasiæ emendantur. Omnis tamen exulet circa venam eligendam sollicitudo, utpote quæ falsis revulsioni ac derivationis nitiatur hypothesibus, *vid. Aurel. Severinus in castigatâ seilopblebotomie*, & ex lege circulationis nulla est: cum juxta *Botall. l. de curat. morb. per V.S. plus intersit, quantum detrahimus, quàm undè?* Præferimus tamen reliquis hæmorrhoidalium apertionem, in iis præfertim, quibus fluere consueverunt ante non sine levamine; vel saltim sanguinis ex iisdem hirudinum sucu detractionem. Moneamus tamen cum *Botallo p. 321.* in malo nostro purgationem tam *ἀνω* quàm *κάτω* semper præmittendam esse, ne ex humorum vitiosorum colluvie, quæ in ventriculo & intestinis latet, chylus quoque pravam diathesin adsciscat, sicque depravatus in venas, unde detractus est sanguis, rapiatur.

§. 3. FONTANELLAS, ut in omnibus morbis chronicis, ita & in hoc nostro miris extollit laudibus *Claudinus Consult. 35.* Et certè qui solum nomen pensitat impositum, dum quasi per fontem morbi hâc ratione exhauriri credantur, ille pro divino eadem habebit auxilio. Quod verò effectum semper præstent debitum, negant quotidianæ observationes, negat etiam *Helmontius tract. de cauteriis.* Quamvis *tract. de tussi* non omni penitus illas carere usu adfirmet; non sanè quòd ex vulgi opinione descendentem catarrhi materiam evacuent, aliò divertant, diducant aut trahant, sed quatenus totalem massam minuant tam laticis, quàm cruoris alimentarii. Patet igitur malum hypochondriacum per illas successu temporis posse quidem minui, radicem verò ejus non extirpari.

§. 4. Quare ad PHARMACIAM potius transeamus, visuri, num ex hujus fonte certiora pro debellando nostro malo depromi queant auxilia, quorum certè egregiam reperimus farraginem. Quò verò eò felicius malum eliminemus, non planè sine methodo therapeiam nostram aggrediemur, sed potius allaborabimus, ut (a) ante omnia causa morbifica evacuetur, sicque simul curationis impedimenta tollantur; (b) ut depravata sanguinis diathesis corrigatur, & debita crasis restituatur; (c) ut spirituum enormitates & acriores emendentur, cerebrumque & illius appendices corroborentur. Cum verò focus mali nostri in primis viis latitet plerumque, fomi emq; exindè sanguini communicet & nervoso generi: cum primis verò ventriculus plurimâ lentæ materiæ saburrâ sca-teat, quæ ipsius tonum debito laxiorem reddit, fermentumque insitum obtundit, ut neque cibi neq; medicamenta etiam propinata legitimè solvi ac digeri queant: removenda hæc sunt obstacula & liberandæ viæ vel per vomitum, vel per secessum.

§. 5. Quantum verò malorum præsentium tollat aut imminuentium arceat maturo datum consilio EMETICUM, docet *Schwalb. in disq. therapeut. p. 73.* adeò ut nisi prorsus occisa res sit, removere dicat vomitum mala, quæ aliis mediis ne hilum cedant. Adstipulatur *Willis, qui in Pharmac. rat. p. 56.* statuit; evacuationem per vomitum in nonnullis adfectibus plus prodesse, quàm purgationem decies repetitam, hæcque, pergit, ratione visciditatem ponticam,

stomachi plicis firmitus impactam, quam cathartica quævis præter-
labantur facile, veluti scopis purgari; insuperque addit, partes vi-
cinas, pancreas, mesenterium, lienem ipsumque jecur concussione va-
lidâ commoveri, adeò ut obstructiones in iis factæ, etiam sanguinis
& humorum stagnationes quæcunque hoc remedii genere facillimè
removeantur. Interim non indiscriminatim omnibus propinari
 debent emetica. Sunt enim quidam tenerioris constitutionis &
 spiritus habent facile dissipabiles & exsolubiles; sunt & qui æger-
 rimè ferunt vomitum, & perdifficiliter evomunt; inceptâ vero
 semel vomitione, creberrimo nixu non rarò usque ad animi de-
 liquia tentantur. In utrisque cautè procedendum circa exhibi-
 tionem emetici. Sin vero habitus athleticus & ad vomitum pro-
 clivitas adsit, non sine *ᾠδῶσι* propinantur sequentia, v. g. *Asa-*
rum, *ᾠᾠli*, *Crocus metallorum*, *ᾠrius vite* & ejus varia præparata,
Vitrum ᾠii &c. cum primis infusa antimonialia apud modernos
 frequentissimi usus sunt. Præ reliquis tamen omnibus laudatur
ᾠrius emeticus Myns. ad gr. ij. vel iij. cum saccharo vel alio quo-
 piam pro lubitu mistus, & in convenienti vehiculo exhibitus, It.
 ejusdem *extractum Emeticum specif.* ad *ᾠj.* in liquore convenien-
 ti, vel formâ pilulari; It. *sirupus emeticus Angeli Sala* ad *ᾠß.* in ve-
 hiculo adpropriato. Mire effertur etiam sapa vomitoria Sylvii, ex
 vitro *ᾠnii* parata, it. *Willisii infusio Croci metallorum*, *ᾠ benedicta*
Rulandi it. *ᾠ vomit. Plateri* ad *ᾠß.* vel j. e.g.

Rx. ᾠri emet. Myns. ḡ. iij. ᾠcocblear. ᾠß. M. F. pulvis.

Rx. ᾠ vomit. Plateri ᾠß. oxysacchar. emet. Sala ᾠij,
M. F. Haustus.

Rx. ᾠ benedict. Ruland. ᾠvj.

Ræ corall. ᾠß. sir. emet. Sala ᾠß. M. F. haustus.

Rx. Croc. metall. vel vitri ᾠii ḡ. iv. vel vj. infunde ᾠj. vini Rhenani,
 stent in digestionem per noctem S. Brechwein. Bene tamen obser-
 vetur, ut infusiones istiusmodi adcuratè per chartam emporeti-
 cam filtrentur, ne si quid de substantiâ infusi pertranseat, hau-
 stumque intestinis adhæreat, tormina ac hypercatharses enormes
 excitentur. Cavendum etiam semper, ne in dosi peccemus. Quò
 anim plures medicamenti particulæ, eò plures imbuentur fibræ,
 & hinc

& hinc eò immāniores succedat vomitus. Et quoniam in ægris nostris jam tum peccat acidum stimulans, facile ab emetico irritari humores possunt, ut acrimoniā suā fibras nimium laceflant. Hinc medicus, hæc præcavens, sæpè emetico superaddit demulcens quoddam & roborans medicamentum, v. g. ∇ *cinam.* vel *simpl.* vel cum *anodyno* mistam, it. *essent. theriacal.* &c. quo si ultra votum operetur, nimius impetus sisti & inhiberi queat. Sin vomendi difficultas aut ineptitudo priore experiētiā sit in aliquibus nota, consultum erit, abstinere penitus in illis ab hujusmodi pharmaciā, hujusque potius loco catharticum aliquod blandius sub quācunque formā propinare.

§. 6. In PURGANTIBUS verò consistit gloria Medici, & ægroti salus. Si igitur in quovis morbo Medicus debet esse cautus, ne in purgationis excessum committat, dosin negligendo, vel alias necessarias circumstantias non attendendo, certè in hoc nostro, cui curando fortiora non magis apta sunt, quam oleum restinguendo incendio. Facile enim exasperantur humores, & malum inde crudelius adfligit, imò *in malic causam degenerat remedium.* *Higbmorus p. 125.* Blandè igitur & leniter hypochondriacos esse tractandos, non violenter, docet *Galenus l. 3. de loc. affect. c. 7.* Quanquam lenis ista purgatio postea juxta patientis tolerantiam aut crebrius repeti, aut augeri etiam, & juxta primæ dose os successum proportionari non incongruè possit. Semper interim fortiora, utpote *claterium, belleborus, esula, colocynthis, euphorbium & diagrydiata* quævis vitentur primò, & temperatiora solum *sennâ, rhabarbaro, gialapio* & aliis, quæ sanguinem non exagitant, exhibeantur, nisi quis loco stimuli tantum in minori dosi aliquod velit superaddere. Quæ etiam omnia ex observatione Practicorum felicius operantur in formā liquidā, quàm solidā propinata, ob humorum crassitiem, quam attenuare melius & diluere creduntur. Atque in hunc finem sub formā potionis vel haustus eadem tutò & convenienter porrigi possunt, e. g.

Rx. *fol. Senn. s. st. rhab. elect. ā. 3j.*

rad. polypod. 3℔. santal. citr. 3℔.

infunde in *vini albi optimi & fumar. ā. 3ij.*

adde Θ *absinth. crem. ʒi ā. 3℔.* stent per ρ in loco tepido,
mane

mane in expressione solvatur *sir. rōs. sol. ʒij.* adde
▽ *cinam. ʒij.* M. F. Haustus.
Vel *Rx. rad. ʒ. aperient. mechoac. alb. ā. ʒj.*
herb. cap. ʒris mʒ. fol. fenn. Alex. ʒʒ.
sem. coriandr. ʒj. coq. in f. q. ▽ fumar.
Colat. *Rx. ʒij.* adde *sir. de cich. c. rhab. ʒj.* S. Exiertrancē uff
1 mahl.

Quod si formam potionis æger aversetur, & pilulis magis dele-
ctetur, mitiora quoque eligenda, e.g. ex MP. *ʒrear. Querc. de am-*
moniaco ejusdem; de hierā c. agarico; angelic. f. Francofurtenses, it.
extract. absinth. Panchym. Crollii ad ʒj. c. f. q. elixir. proprietat. f.
essent. menth. parari possunt pilulæ, conspergendæ vel oleo, vel
pulv. cinam. macis &c. Quæ ipsæ etiam acui possunt pro lubitu c.
grano uno vel altero *resinæ gialapp. &c.* Ob sedandos intestino-
rum dolores non incongruè subinde addi potest *ʒ. j. vel ij. lauda-*
ni opiat. Defectus interim liquoris jusculo superhausto compen-
sari poterit. Electuaria quoque lenitiva hîc non rarò præscribun-
tur. v. g. *elect. diasenn. diaturbith. c. rhabarb. hieræ c. agarico,* alia-
que quæ exstant in officinis laxativa ad *ʒij. ʒʒ. c. stimulant*
quopiam & sirupo adpropriato v. g.

Rx. elect. diasenn. ʒʒ. crem. ʒri ʒʒ.

ʒonii diaph. ʒ. iv. res. gial. ʒ. iij.

cum *sir. sambuc. q. f. F. l. a. Bolus.*

Vel *Rx. pulpæ pass. tamarind. ā. ʒj.* subigantur c. *crystall. ʒri, &*
acuentur c. aliquot granis *extr. belleb. nigri* in ▽ *cinam.* soluti c. f. q.
sir. de pomis laxativi, F. Bolus. Præ reliquis tamen commenda-
tur *Electuarium lenit. Burrbi* quantitate nucis jugland. plus minus
juxta operationis successum sumendum, quod sine omni lancina-
tione & vix perceptibili vellicatione humoribus fermentatio-
nem tantum mitem præstet, cum sufficienti tamen evacua-
tione.

§. 7. CLYSTERES etiam usum in nostro adfectu præbent
non exiguum; adeò ut *Hercules Saxonia* non vereatur adfirma-
re, se vel desperatos hypochondriacos solâ enematum adplica-
tione in integrum restituisse, vid. *libr. I. Praxeos cap. 16.* Parantur
verò clysmata plerumq; ex speciebus emollientibus, non rarò
& car-

& carminativis adjectis subinde vellenientibus, vel abstergentibus, vel stimulantibus. Sic

Rx. rad. malv. alib. lil. alb. ā. ʒj.

herb. violar. cuscut. fumar. ā. mj.

summit. melilot. cent. min. ā. mʒ.

fl. chamam. samb. alib. ā. p. iij.

sem. anis. feni græc. lini ā. ʒj.

Coq. in s. q. ferilactis. Colat. Rx. ℥ss. ʒx. ℥j.

adde elect. bened. laxativ. ʒiʒ. ʒo lini ʒij. F. l. a. Clyster.

Clyster hic pro ratione successus cum ʒʒ. ʒo diacolocynth. Quercet. vel c. ʒʒ. trochisc. alhandal, aut ▽ benedict. Rulandi, it. cum croco metall. in petiā ligat. c. extmēta esulæ, helleb. nigri &c. potest acui. Quod si verò compactiora stercorea his & similibus non cesserint, pergendum ad acriora & magis stimulantia, & loco oleosorum & mucilaginosorum substituendum ʒ gemma ā ʒj. ad ʒij quod miris incidentibus, emollientibus & stimulantibus pollet aculeis e. g.

Rx. fl. samb. verbasc. lilior. alb. ā. mj.

sem. lini ʒʒ. cartham. in petiā ligat. ʒij.

croc. metall. pulp. colocynth. in petiā ligat. ā ʒʒ.

coq. in s. q. decoct. herb. ʒial. Colat. Rx. ʒx. adde

elect. diacarth. ʒʒ. ʒ gemm. ʒj. M. pro Enemate.

Si Enemata etiam aliquoties usurpata non operantur, hoc pro infallibili habet Mynsicht. Armam. Med. p. 459.

Rx. ▽ calid. ℥j. vel ʒ. ʒ comm. ʒiʒ. M. pro Clysmate.

Non rarò quoque flatus cum pituitâ viscidâ & acidâ juncti varia abdominis symptomata producant; videndum igitur, ut & hi cum matre pituitâ per consuetam portam inferiorem educantur. In hunc finem injiciantur carminativa, utpote aromatica, & de sale volatili oleoso participantia, quæ eorundem vim & impetum optimè compescere valent, destruendo sc. acidum fermentativum & mucilaginem viscidam resolvendo. e. g.

Rx. herb. menth. rut. ʒial. calaminth. ā. mj.

fl. chamam. Rom. summ. aneth. fœnic. ā. p. iv.

rad. zedoar. ʒij. bacc. laur. juniperi ā. ʒij.

sem. anis. cumin. carvi ā. ʒj. coqu. in s. q. ▽ comm.

F

Colat.

Colat. ℞. ℞j. in quâ dissolv. elect. de bacc. lauri ʒvj.

℞rut. ʒj. ℞cum. fœnic. cort. aurant. ℞t. a. gt. vj. F. Clyster.

§. 8. Quoniam verò plurimùm quoque pituitæ istiusmodi flatuumque exinde progeneratorum in ventriculo intestinisque tenuibus latitat: Clysmata verò ob valvulam coli eò penetrare non valent, è re erit aromatica carminativa quoque per os propinare. Inter ea verò semina lex calida dicta majora, sc. *anisi. cumin. aneth. fœnic. carvi, dauci, it. herb. absinth. chamem. Rom. mentb. angelic. salvia; rad. ari, zedoar. zinzib. galang. macis, caryophyll. cardam. cubeb. bacc. lauri, juniperi, cort. aurant, citri, cinam.* omniaque exindè parata $\odot$ lia, pulveres, vina medicata, trageæ, $\sim$ us, ∇ æ, $\odot$ a, essentia, $\mathbb{R}$ æ &c. stomacho & intestinis, flatibus infestatis potenter ferunt opem, dum se. ventriculo tonum debitum restituant, calorem restaurant, acidamque materiam, unde flatus prodeunt, corrigunt, alterant, & resolvunt. Nihil verò magis interest, quàm ut ventriculo, utpote in quo primam mali latitare originem suprâ probavimus, debitus restituatur tonus, ipsiusque fermentum instauretur. Illi restituendo conducunt omnia jam enumerata aromatica, cum regimine tamen propinata, respectu scil. habito ad siccitatem, in hoc vel illo subiecto plus minus prædominantem. Præ reliquis tamen commendanda veniunt *extract. & $\odot$ absinth. ∇ cinam. pulv. stomachicus Dn. D. Præs. essentia the-riac. ligni aloes &c.* Valdè quoque se commendat $\mathbb{R}$ a *Æris balsamica Exc. Dn. D. Præs.* quæ præter varias mixturas per se quoque est egregia, delicatis potissimùm grata. Huic verò restaurando acida præprimis conducunt, ut *cremor & cryst. $\mathbb{F}$ ri, $\mathbb{F}$ rus, $\odot$ latus, $\odot$ lum $\mathbb{F}$ ris &c. it. adstringentia, ut cydoniata & ex mespilis, granatis, ribe-sis parata, rob. sc. & confectiones; hinc egregiè quoque condu-cit $\mathbb{R}$ a *antiphthistica Gramanni*, quatenus ob mixturam convenien-tem visceribus æstuantibus horumq; laxitatibus mirùm opitula-tur. Quæ tamen omnia cum maximâ cautelâ sunt propinanda, ne sanguis jam tùm coagulabilis magis concentretur, aut acidum et-iam jam tùm satis in corpore abundans his ipsis augeatur, sicque malum contumacius reddatur. Pro excitando verò appetitu com-mendari potest $\odot$ *stomachicum*, ex $\odot$ $\sim$ us $\odot$ lis *ci cum $\odot$ le $\mathbb{F}$ ri parati, cibis ipsis commodè interponendum. Longè verò elegan-*

elegantius hunc in finem parat *Excell. Dn. D. Preses ex ~u* $\ominus$ lis
*ci cum ~u $\ominus$ lis striato fixato.

§. 9. Et hâc fermè ratione causæ tolluntur, quibus sublati
sanguis quoque adeundus est, eidemque debita crasis restituen-
da. Jam vero supra *cap. II. §. 4.* innuimus modum, quo fortè san-
guinis massa in adfectu hypochondriaco alteretur, illumque in
FUSIONE & COAGULATIONE consistere, ex analogiâ, quam cum
lacte habet, demonstravimus, dependentibus scil. ex adfluxu &
misione acidi cujuscumque $\ominus$ lis. Hinc facilè colligere licebit,
quibusnam mediis malo nostro ire obviam, massamq; sanguine-
am in pristinum statum reducere queamus. Ea nimirum adhiben-
da, quæ $\ominus$ lem acidum fortiter adprehendunt, ejusque fluorem
& exaltationem impediunt & deprimunt; reliquas vero salinas
particulas, ceu principia sanguinis activa depressa aut diminu-
ta evehunt rursus atque adaugent, sicque strictiores horum cum
acido combinationes præcavent aut abrumpunt. In quem
finem medicamenta ~uosa, utpote ~ *C. Cervi Eboris*, $\square$ na, *ci.
fuliginis, sanguinis humani, succini volatilis, $\oplus$ tri, $\boxminus$ ri &c. it. sali-
na cujuscunque generis tùm fixa, tùm $\oplus$ trosa, tùm *volatilia*, e. g.
 $\ominus$ absinth. card. bened. cent. ex bacc. juniperi, $\ominus$ C. C. volatile, eboris
volat. succin. volat. $\square$ na volat. & ~ $\ominus$ lis benè rectificati adfusio-
ne fixata & crystallifata. It. $\boxminus$ rea, utpote *cryst. $\boxminus$ ri, cremor $\boxminus$ ri*,
 $\ominus$ $\boxminus$ ri, $\boxminus$ rus $\oplus$ larus, $\boxminus$ rus *chalybeatus*. It. $\oplus$ trum $\boxminus$ niatum;
quod ipsum insimul æstus viscerum optimè compescit. Sic
 $\ominus$ suum oleaginosum extollit *Sylvius*, & quasvis vitiosas efferve-
scentias atque inordinationes tollere feliciter illud adfirmat.
Non negligendum quoque est $\ominus$ fuliginis $\circ$ usum ad Θ ß.
quod potentissimè resolvit, alterat & incidit, & agonizantes non
rarò corroboravit. It. ~ *urinos. *ci* ad Θ ß. c. *essentiâ castorei* ad-
hibitus pro præstantissimo remedio adhibetur in suffocatione
hypochondriacâ. Egregii quoque usus sunt *bezoartica* omnia,
quæ optimè corrigunt acidum, attenuant & aperiunt, insimulque
sudorem urgent. Sic $\boxplus$ rea etiam & inprimis *chalybeata* con-
ducunt, quatenus nimirum sanguini illata novum ipsi ac uberi-
us $\boxplus$ ris penum addunt. Sic *flores $\boxplus$ ris* ad g. vj. x. & amplius in
juscule vel cum saccharo canto egregiè corrigunt acidum: Qui
F 2
ipfi

ipſi etiam commodè miſceri poſſunt pulveribus præcipitantibus & reſolventibus. Sic egregius quoque eſt *crocus ꝯtis Ꝭlatuſ*, ſeu per ſe detur, ſeu pulveri ſtomachali $\bar{a}a$ vel ſubduplâ proportionem miſceatur. Magis tamen commendabilis eſt *saccharinus albus*, propterea, quòd ruſtibus non adeò tentare ſoleat patientes. Nec rejiciendus eſt *crocus ꝯtis flaveſcens*, ex reſiduo fl. $\ominus$ *ci $\bar{a}$ lium inferiorum paratus, ſeu ſolus, ſeu cum floribus $\ominus$ *ci ſimplicibus exhibitus. Sic *Magiſterium ſuum ꝯtis aperitivum* extollit *Mynſicht*, & aduſo vino Rhenano parat exinde acidulas artificiales, cujuſmodi $\bar{a}$ tiales acidulæ proſtant quoque apud *Kyperum*, *Schröderum* *Glauberum*. Sic egregiæ quoque ſunt *Ra ꝯtis aperitiva* variè præparatæ, cum primis *Zwölfferi*, it *Ra anti-hypochondriaca Mæbii*. Sic miſcet *Excell. Dn. D. Præſes Ram ꝯtis cydoniatam c. Râ ꝯtis Ꝭlatâ*, & egregium exinde conſurgit medicamentum, colore, ſapore & effectu commendabile. Commodè quoque adhiberi poteſt *Ra ꝯtis adſtringens*, quia non tam fluoribus ſuum præſtat officium, quàm viſcerum laxitatibus. Magnum item levamen præſtare ſolent varia oſtracodermorum genera, ſeu ſolitaria dentur, ſeu cum cinnabariniſ $\bar{a}$ ialibus, $\bar{a}$ tialibus, opiatſ &c. exaltata. Quorum potiſſimus operandi modus non tam conſiſtit in fuſione & præcipitatione ſenſibili; quàm quòd particulæ illorum terreſtres, $\ominus$ liniſ in præparatione multùm ſpoliatæ, liſdem aut ſimilibus reuniri avidiſſimè expetunt. Et quoniam talismodi plurimæ in agris noſtris occurrunt, eaſdem obvias facilè abſorbent, & combinatione ſuâ intimiori ligant & compoſcunt, hâcque ratione multas enormitateſ à $\ominus$ lium fluore potiſſimùm obortas tollunt, cruoremque fluxionibus & coagulationibus immunem reddunt. Pari penitùs modo multa quoque $\bar{a}$ lia, quatenus particulæ terreſtres, $\ominus$ liniſ commiſtæ, pluſ de liquore acido imbibunt, & ſecum educunt, ut & *C. C. uſum*, *ebur uſum*, & *Œnium diaphoreticum* non raro virtuteſ ſuaſ hâc ratione exferunt; quamvis non negem $\bar{a}$ lia & *Œnium diaphoreticum* aliâ planè ratione in corpus noſtrum ſæpius agere, conſervando, ſcil. cruoriſ mixtionem integram, aut vacillantem reſtaurando, ſicque feri acidioriſ excretionem promovendo. Cum primis etiam *cinnabarina* hîc excellunt, utpote quæ quibuſvis tam præcipitantibus,

bus, quàm absorbentibus facilè palmam præripiunt, seu cum conchis præparatis seu alio quopiam misceantur, hincque in quovis humorum motu inordinato felicissimè adhibentur. Addi his pro re natâ potest sperma ceti, quod mirè pollet viribus resolvendi sanguinem grumofum. Resolutivus talis pulvis ex *Diaphor. & lap.* & partibus anaticis etiam paratur, qui ipse est pulvis stomachicus *Poterii*. Sic:

Rx. pulv. stom. 3℔. conch. præparat. cinnab. nativ. ā. ʒj.
croc. ʒtis saccharini ʒ℔. laud. op. ʒ. j. M. F. Pulvis.

Rx. pulv. echel. compos. corall. præparat. spodii ā. ʒij.
margarit. præparat. cinn. nativ. ā. 3℔. Oli ʒtis ʒj. M.

F. pulv. ad 3℔. bis vel ter in die cum ∇â adpropriatâ sumend⁹.
Sic Rx. croc. ʒtis aperit. lapid. ʒ. spermat. ceti ā. ʒj.

C. C. usti, corall. rubr. ʒtis diaphor. ā. ʒij.

Oli ʒtis ʒj. M. F. Pulvis eodem modo sumendus.

Instar omnium verò sit pulv. absorbens Excell. Dn. D. Præsid. communicatus in *Opiologiâ*, à quo sanè non tam imple infinitis vicibus, quàm clarissimi alii medici aliquot in affectibus plus efficaciam viderunt, quàm ex pluribus purgantibus ac vulgaribus stomachicis confortantibus.

Hæc & similia in particulas *Œlinas* felicissimè agunt, easque tam per vias urinarias, quàm per sudorem educunt, quas dum in amplexus suos rapiunt, à combinatione cum aliis nimis strictâ divellunt. Proinde ut ita laxatâ sanguinis compage & pulsu aucto serositates superflue aliæque recrementa facilius secedere, ac per sudorem ac *Œam* amandari possint, faciunt. Vid. *Willis Pharm. mt. p. 197.*

§. 10. Remedia tertio loco indicata, quæ nempe τὸ ἐγχεφά-
λω & nervoso generi subveniant, rarò seorsim adhibentur, sed plerumque cum jam enumeratis sanguinem emendantibus complicantur. Conducunt verò omnia, quæ ἀναρρηκτικὰ quasi armoniacalem seu dissipativam spirant, ideoq; spiritus animales depurare, & copulâ heterogeneâ exuere valent: qualia sunt ~us C. C. fuliginis, *ci &c. ad gt. xv. vel xx. bis in die cum ∇â adpropriatâ, cavendo tamen, ne in nimia quantitate propinentur, sicque omne acidum sanguini auferatur, appetitus simul extinguatur, & marasmus seu febris tabida toti corpori succedat. Aliàs etiam Rx

¶ *ri, ſnii, ſtis &c. it. arcanum* ¶ *ri* per vices exhiberi poſſunt. Cumprimis tamen in vertigine & ſcotomiâ, animique deliquiis *chalybeata egregium præſtitiffe levamen, teſtatur Willis Patb. Cerebri p. m. 208.* Sunt etiam, quæ ſpecifica audiunt remedia, e. g. *viscus quercinus, ruta, pæonia maſ, ungula alciſ, caſtoreum, ſuccinum, corallia,* omniaque ex ſanguine & cranio humano parata. Quæ ſingula ſingularem cerebrum confortandi, ejusque poros conſtringendi habere vim deprehenduntur, hæcque ipſâ conſtrictione omnem heterogeneitatem ſpiritibus concopulatam exprimere, ſpiritusq; ipſos, cerebri & nervorum incolas ita figere & quaſi ſiſtere, ut non amplius in exploſiones irregulares apti & proclives fiant. Præ reliquis tamen laudatur *pulv. trium regnorum Dn. D. Præſ.* ex antepilept. ſc. animal. mineral. & vegetab. compoſitus cum vel ſine pulvere bezoartico. Sic cinnabarina quoq; ſuum faciunt, utpote nervis, membranis & articulis admodum amica. Opiata quoque hîc addunt ſuum *ἰνδράκων νέκρω*, queis graves convulſionum paroxyſmi non rarò feliciter curantur, uti hoc paſſim experienciâ multijugâ confirmat *Excell. D. D. Præſes, in Opiologiâ.* Et docet inſuper *Inſigniff. Willis Patbol. Cerebri p. 71. Spiritus animales, utut efferos & furentes, particularum tamen narcoticarum implexu, injectis veluti catenis ligari.* Cavendum tamen ſedulò, ne in quantitate doleos peccemus, ſicq; catenis eoſdem conſtringamus nunquam reſolvendis.

§. 11. Si externè hypochondriis medelam quis deſiderat, illè illinire poteſt olea carminativa, *anethi, carvi, fænic. cera, ſuccin. juniper. ſta &c.* aliis expreſſis ceu corpore excepta; emplaſtra item & ſcuta varia; ſacculos paregoricos & roborantes, balſama &c. aliunde petenda applicare.

§. 12. Nihil nunc reſtat, quàm ut de DIÆTA pauca quædam moneamus, cùm in eâ legitimè adminiſtrandâ maximùm ſanitatis tùm conſervandæ tùm recuperandæ poſitum ſit momentum. Hanc quamvis ex cauſarum historiâ, quarum ex errore in ſex rebus nonnaturalibus commiſſo jam ſuprà Cap. IV. facta fuit mentio, de ſacili ſibi quiſque poſſit præſcribere; ne tamen quid intermiſſum videatur, breviffimè adumbrationem illius repetemus, & quæ fortè ſuprà omiſſa, recenſebimus ſpecialius. AERIS igitur

igitur temperies, quæ ambiat hypochondriacos, sit pura & temperata; quam si negat naturâ, ad artis asylum & auxilium confugiendum, parato suffumigio ex *masliche, myrrhâ, succino, thure, ligno aloës, benzoe, styrac. calam.* & similibus. Non excedat in frigiditate; borealis enim atque frigidior salâ semper aciditate est inquinatus, ideòque acidum, jam tùm in ægris redundans faciliè auget, atque per poros corpori se insinuans, frigiditate suâ calorem ventriculi destruit, pituitamque spissiore reddi: nec in caliditate; australis enim & calidior sanguinem halitibus acrioribus jam tùm plus satis evectum, magis magisque rarefacit. Sæpè quoque instituatur aëris mutatio. Dicitur enim vix potest, quantum sola aëris, inclusi nimirum & domestici in campestrum liberiores mutatio ægris adferat levamen. Etenim non solum ædium, sed ipsarum etiam urbium aër semper est calidior, magis suffocatus, & aliquo modo impurior aëre campestri externo & liberiori ideoque minus etiam salutaris. Manifestè igitur sanitati suæ obsunt, qui subindè domi obserati permanere gaudent, aëremque apertum nimium timent: cùm in omnibus morbi chronicis, præcipuè verò in hoc experienciâ certissimâ constet, varietatem aëris, regionis sc. mutationes, & ab aëre consueti discessus efficacissimum & tutissimum fuisse remedium.

§. 13. CIBI semper *εὐχνοί καὶ εὐπεποί*, non visceri, non terrestres, non flatulenti, nec nimis saliti fumove indurati apponantur. Cerevisia sit benè defæcata, nec acescens, ex laudabili frumento & inculpatâ aquâ decocta, lupuloque probè condita. In quâ macerentur pro lubitu *herb. absinth. card. benedict. scolopendr. &c.* Vinum sit generosum, spirituque pollens, quale Rhenanum & Francicum, hoc enim *πέψις* admodum augetur, & cruditates ventriculi subiguntur. Cavendus verò sedulò est (1.) panis non probè excoctus nec benè fermentatus, ut & placentæ & similes non ritè fermentatæ, quia juxta *Quercetan. in Diat. Polyhist. sect. 2. cap. 5. difficulter coquantur & obstructions pariunt.* Exemplum refert *Mœbius in Epit. Inst. Med. p. 453. ex spirarum in nimia copiâ comestione alvi lethalem successisse obstructionem.* Nec (2.) conducunt pisces frequenter comesti, qui *Francisci Ranchini testimonio parum nutriunt, & pituitam atque excrementa multiplicant.*

Et

Et licet saxatiles ob candidam & friabilem carnē à *Roberto Montano* præferantur reliquis, & comedi non dissvadeantur; nihilominus quando in hypochondriacis ventriculus jam tūm quasi pituitā obseptus torpet, eorum esum & usum his planē contrariū arbitror. Cavendū præprimis à piscibus ☉ le conditi, vel sole exsiccatis, qui utpote cibi ficciores juxta *Gvalt. Charleton. exercit. Patbol. V.* dum chylum quā par est tenuem minus ac fluidum supeditant, sanguinem quodammodò incrassant, figunt, & tūm volatilisationi tūm distributioni parū idoneos reddunt: unde addit, nutritionis imminutio, segnior sanguinis circulatio, viscerum ēu & c. *Æg. aliq. ejusmodi farine incommoda solent infestare.* Qui de carnibus fumo induratis idem velit pronunciare, vix fortē abs re faciet. In horum classe constituta quoque sunt omnis generis legumina, lentes, pisa, fabæ &c. de quibus *Dioscorides libro 2. cap. 97 & Cardanus libr. 2. de sanit. tuendā cap. 12.* referunt, quod ægrē concoquantur, ventriculo noceant, ipsumque & intestina inflent, & alvum sistant, & si cum suo cortice sumantur, gravia & tumultuosa insomnia faciant &c. Quib9 jure merito adnumerantur raphani, castaneæ, mespila, allia, cepæ &c. quæ maximū juxta *Schwalb. in Q. V. p. 134. ventriculo faciunt laborem, illiusq. orificium innumeris laxant ructibus.* Omnia item acida vehementer officiunt crebrius usurpata. Nam quævis obvia facilē coagulant, sicque in venis non duntaxat obstructions pertinacissimas, sed alvi quoque contumaciam satis non rarò diuturnam inducunt. Nec dulcia copiosè haurienda. Hæc quippe in passione hypochondriacā novam semper cum vitioso acido fermentationem atque ebullitionem ineuntia, dolorosas in sinistro latere cient turbas, gravitatisque ac frigoris sensus excitant; appetitus inde prostermitur, omnia ingesta corrumpuntur ac putrescunt, prout ex ructibus post usum dulcium cuivis patet. Et experientia testatur, carnes saccharo conspersas & in loco mediocriter tantū calente adservatas, citissimē putredinem contrahere. Præterea sub vitiosā hâc stomachi fermentativâ digestionē copiosum gas eructant dulcia, quod per pylorum erumpens intestina flatibus replet. Hinc quævis vinâ dulcia, mustum, ut & omnia saccharata ventriculo flatu ac tormina excitant, variasque obstructions excludunt. Quibus

Exc.

Exc. Dn. D. Et Müllerus, Lipsiensium Practicorum decus, in *diff. de malo hypochondr.* fidem facit exemplo mulieris cujusdam, quæ coacervatis antè ex inordinatâ diatâ multis visciditatibus, vinum probè edulcoratum, utpote potum facilè fermentescibilem superingessit, siquæ ex oriundâ à vitiosâ fermentatione flatuum copiâ in atrocissimos hypochondriorum cruciatus incidit.

§. 14. EXERCITIA CORPORIS sint moderata & temperativa; non pleno ventriculo, sed ante pastum instituenda. Sic enim calor ventriculi quodammodò suscitatur, quò cibi ingerendi eò faciliùs dein subigi queant. Maximè contra culpandus est motus vehementior statim à pastu. Hic enim ciborum in ventriculo fermentationem, quæ omninò quietem flagitabant, turbat admodum: ideòq; chylus ob calorem aliò deductum adhuc crudus, & ob distractos nimis, atq; turbatos spiritus nimis acris aut acidus è ventriculo propellitur, vasaque lactea subiens, variè coagulatur, variæque in vasis ac glandulis mesaraicis obstructions, flatus item ac distensiones & dolores gravativi generantur.

§. 15. In SOMNO & VIGILIIS semper cavendum τὸ πολὺ. Utrumq; enim, nisi vices suas debito tempore alternent, seseq; ita invicem sublevent, maximè noxium esse, suprà indicavimus. Semper etiam attendendum, ut somnum capturi corpus debitè extendamus, nec membris in se quasi curvatis atque compressis (quod multi in more positum habent) indormiscamus. Quantas enim in corpore nostro ἀταξίας gignant incongruæ istiusmodi dormientium formæ, quisque cum maximo sui damno experitur, qui corpore antrorsum reflexo, capiteque brachiis suis, mensæ instratis imposito non rarò obdormire solet. Non solum enim variæ ob vasorum compressionem oriundæ obstructions vix elevare tergora permittunt; sed totum corpus quasi formicat, ex inordinationibus spirituum animalium, à depressis fibris nerveis motu solito inhibitorum.

§. 16. EXCRETA atque RETENTA justis temperentur mensuris, alvusque quotidie respondeat ingestis, sin minus, medicamentis supra citatis sui admoneatur officii, *pilulis præprimis Francofurtensibus*, aut *aloëticis* solum, aliisque lenientibus.

§. 17. ANIMI PATHEMATATA rectis moderentur habenis.

Angue pejus vitentur mœrores ac sollicitudines, quæ si jucundo amicorum colloquio sedari non possint, musicâ vocali aut instrumentali res agenda. Caveantur quoque profundæ cogitationes aliæ, aut protractæ in mediam noctem lucubrationes. Impatientia præprimis exulet; erigat potius æger animum firmâ restitutionis fiduciâ, seque morigerum præbeat Medico præscriptisque obedientem. Satiùs enim non rarò fuisset Medico abstinuissè à vertumnis aliquibus & impatientibus istiusmodi patientibus, e osque genio suo reliquissè, quàm operam suam licet sedulò adhibitam, & medicamenta polychresta, hîc omninò incassum præscripta defamavissè.

Xtantior virtus coruscat
impresâ
sibi luce propriâ nec in-
clutum Nomen
Parentis aut Avi radiis suis miscet:
Testaris hoc, ZOPFI, Machaonis
proles,
qui epidaurias artes capace fortiq;
animo secutus, immemor Patris
famæ,
conaris *ipse*met parare mansuram
Laurum labore propriò: Brabeum
indè
dignum

dignum capeſtis. Grator inde lau-
doque

mentem parantem gratiam inclu-
tæ famæ. (nutu!

NUMEN ſecundet cœpta proſpero

Honori novello optimè merito

Nobiliff. atque Cl. Dn. Doctorandi
ſcrib.

Auguſtinus Henricus Faſchius, D.

Anat. Chirurg. & Botanices Prof. Publ. Ar-
chiater Ducalis Saxonicus & p. t.
Academiæ Rector.

MOrbum, qui doctos infeſtat,
pellere tentas:

Rem quàm difficilem, ſed quæ di-
gniffima laude.

Pergito ſic alacer! Doctoris nobile
nomen

Sic capies, & eris Muſarum dulcis
amicus.

Gratulabundus deproperab.

Rudolph-Wilhelmus Krauß /

Phil. & Med. D. Prof. Publ.

Felix

Felix, qui potuit microcosmi
Protea nosse ;

Felix, qui potuit pellere
rite malum.

Te cum vidisset tantis his ausibus
aptum

Phœbus, huic capitinectere
ferta jubet.

*Nobil. & Clar. Dn. Zoppio, Medicina Docto-
rando dignissimo, honores, quos ambit ex
merito, felices esse jubeo*

PRÆSES.

Er multos pariunt tetros hypo-
chondria morbos:

*His benè prospiciens magnus A-
pollo cluet.*

*Ita Nobilissimo Dn. ZOPPIO, Affini meo hono-
ratissimo, Dissertatione Inaugurali gravissi-
mum hypochondriorum affectum, ejusque
medelas exponenti, gratulab. adclineb.*

Caspar Pofner, P.P.

F I N I S.